

ÚJ NÉZŐPONT

I. ÉVFOLYAM

2. SZÁM

TÖRTÉNELEM, NÉPRAJZ, TÁRSADALOMTUDOMÁNY, HONISMERET

TARTALOM

TANULMÁNYOK

SZENDREI ÁKOS: NAGYVÁRAD ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELETE A DUALIZMUS KORÁBAN (1867-1918)

HONISMERETI ÍRÁSOK

LISZTES NIKOLETT: NEMESI SZEREPEK A MEZŐTELEGDÍ MISKOLCZY CSALÁD 19. SZÁZADI TÖRTÉNETÉBEN

ISMERTETŐ

SZIKLA GERGÓ: A MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR HAJDÚ-BIHAR MEGYEI LEVÉLTÁRA

ÚJ NÉZŐPONT

I. ÉVFOLYAM

2. SZÁM

TÖRTÉNELEM, NÉPRAJZ, TÁRSADALOMTUDOMÁNY, HONISMERET

A Hajdú-Bihar Megyei és
Debreceni Honismereti Egyesület online folyóirata

I. évfolyam 2. szám

Debrecen, 2014.

Szerzőink

Lisztes Nikolett, doktorandusz (DE BTK, Történelmi Intézet)
Dr. Szendrei Ákos PhD, tudományterületi doktori titkár (DE BTK)
Szikla Gergő, igazgatóhelyettes (MNL HBML, Debrecen)

Főszerkesztő

Dr. Brigovác László PhD

Szerkesztőség

Dr. Papp Klára DsC, Szendiné dr. Orvos Erzsébet PhD,
Dr. Szendrei Ákos PhD, Török Péter, Dr. Vajda Mária PhD

Technikai szerkesztő

Katona Péter

Korrektor

Szikla Gergő

Angol fordítások

Kovács Gergely

E számunk lektora

Dr. Brigovác László PhD, levéltáros (MNL HBML, Debrecen)

A címlapon: Herpályi pusztának földképe (MNL HBML XV. 3. BMT-48)

Kiadói és szerkesztői elérhetőségek

Kiadói székhely, szerkesztőségi postacím: 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
Szerkesztőségi e-mail cím: *ujnezopont@gmail.com*

ISSN 2064-7042

Tartalom

Tanulmányok

SZENDREI ÁKOS: Nagyvárad országgyűlési képviselte a dualizmus korában (1867–1918)	5
--	---

Honismereti írások

LISZTES NIKOLETT: Nemesi szerepek a mezőtelegdi Miskolczy család 19. századi történetében	19
--	----

Ismertető

SZIKLA GERGŐ: A Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára....	35
--	----

Contents

Studies

ÁKOS SZENDREI: Nagyvárad's Parliamentary Representation in the Age of Dualism (1867–1918)	5
---	---

Homeland Study Writings

NIKOLETT LISZTES: Nobiliary Roles in the Nineteenth Century History of the Miskolczy Family of Mezőtelegd.....	19
--	----

Guide

GERGŐ SZIKLA: The Hungarian National Archives' Hajdú-Bihar County Archives.....	35
---	----

Szendrei Ákos

Nagyvárad országgyűlési képvisellete a dualizmus korában (1867–1918)*

Nagyvárad dualizmuskori gazdasági-társadalmi fejlődésével és politikatörténetével számos kötet és tanulmány is foglalkozik, tehát elmondhatjuk, hogy a várostörténet ezen korszaka nem tartozik a történeti irodalom feltáratlan területei közé.¹ A város választástörténetének tágabb összefüggései azonban egy-két ide vonatkozó írástól eltekintve nem kerültek a leginkább tárgyalt kérdések körébe.² Ez a tanulmány a nagyváradi választókerület 19–20. század fordulóján érvényben lévő magyarországi választási rendszeren belüli arányosságának kérdését járja körül és a választások párttörténeti összefüggéseit, valamint magukat a képviselőket állítja fókuszba.

Nagyvárad dualizmuskori virágzásának történetét elsőként Várad-Újváros és Várad-Olaszi egy képviselőválasztási kerületté történő összerendezése nyitotta meg, amelyet az 1848. 5. tc. mondott ki. Ez a törvény – mondhatjuk, hogy elég modern felfogásban – a mindennapok gyakorlatát követte, ugyanis felülemelkedett a településrészek jogi függetlenségén és egy választókerületbe sorolta a két említett városrészt. Ez után következett a „központi városok” 1850 januárjában végbement jogi egyesítése. A török korszak után négy részre szakadt város, bár gazdasági és társadalmi tekintetben egységet alkotott, közigazgatási és tulajdonjogi szempontból másfél századon keresztül nem volt egységes: Várad-Váralja a Magyar Királyi Kamara, Várad-Újváros a Káptalan, Várad-Olaszi és Vence pedig a római katolikus püspök tulajdonához tartozott. Nagyvárad közigazgatási helyzetének alakulása végül két évtizeddel később, a dualizmus korában jutott nyugvópontra, amikor az 1870. évi 42. tc. értelmében – a magyarországi jogrendben a főváros utáni kategóriát jelentő – törvényhatósági joggal felruházott városok sorába került.³

A város modern polgári közigazgatási és szakigazgatási intézményrendszere ezt követően nagyarányú és gyors fejlődésnek indult, s összefonódva számos gazdasági, civilizációs és kulturális vívmánnyal, néhány évtized lefolyása alatt országos szinten is páratlan urbanizációs gyarapodás egyik serkentője lett. Ebben az időszakban kiegészült Nagyvárad adminisztrációs státusa, hiszen a korábban is meglévő vármegyeszékhelyi, illetve különböző egyházi (római katolikus és görög katolikus püspöki, valamint református és ortodox esperesi) és oktatási (főgimnázium, jogakadémia, papnevelde, stb.) köz-

* A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

¹ Átfogó várostörténeti kötetek, a teljesség igénye nélkül: Borovszky 1901.; Horváth 1942.; Gorun – Moisa – Mozes – Borcea 2008.; Fleisz 2011.

² A város 1867 és 1918 közötti történetével (is) foglalkozó kötetek és tanulmányok, a teljesség igénye nélkül: Fleisz 1999.; Fleisz 2005. Nagyvárad dualizmuskori történetének alapvető irodalma: Fleisz 1996. A tanulmányomban szereplő számadatokat – külön hivatkozással – legtöbb esetben ebből a kötetből vettem át.

³ A Nagyvárad mellett ekkor törvényhatósági jogot kapott városok: Kecskemét, Versec, Zilah, Gölnicbánya, Abrudbánya, Vízakna, Vajdahunyad, Kézdivásárhely, Hátszeg, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Bereck, Csíkszereda, Szék, Kolozs, Illyefalva, Oláhfalva, Szászrégen és Fogaras. Egy későbbi törvényben az itt felsorolt városok jelentős részétől visszavonták a törvényhatósági jogot.

ponti szerep mellé igazságszolgáltatási, pénzügyi, egészségügyi és nem utolsósorban gazdasági, ezen belül főként ipari-kereskedelmi központi feladatkör is párosult. A korszak színvonalát szemléltetve leírhatjuk, hogy a századfordulón a városban 72 különféle szintű oktatási intézmény, 8 kórház és betegintézmény, valamint 41 jelentősebb gyárüzem működött.

A városi szerepkör bővülésével lépést tartott a város népességének növekedése is. A dualizmus időszaka alatt Nagyvárad lakossága megduplázódott, míg 1869-ben még nem érte el a 29 ezer főt, 1910-ben már a 61 ezret is meghaladta. Ezzel párhuzamosan a nagyarányú fejlődés eredményeként a város a leginkább polgárosodott települések sorába jutott, hiszen arculatát és lakóinak társadalmi státusát egyértelműen a modern polgárság határozta meg. (Ld: 1. táblázat.) Fleisz János *Város kinek nem látni mását* című kötetében olvashatjuk, hogy 1910-ben a város lakosaiból mintegy 3%-ot tett ki a külterületen lakók aránya, a keresőknek csak mintegy 5,2%-át alkotta az agrárnépesség, és több mint 50%-uk az ipar, a kereskedelem, vagy a közlekedés területén dolgozott. Az értelmiség pedig a keresők kb. 10%-át jelentette.⁴ Ezek a számok országos szinten is kimagaslóak, és jobbra csak a főváros, Budapest mutatóival vethetők össze.

Foglalkozási főcsoportok	1890		1900		1910	
	szám	%	szám	%	szám	%
Őstermelés	1542	8,5	1344	5,7	1627	5,2
Ipar	6614	36,5	7283	31,3	11209	35,7
Kereskedelem	2145	11,8	2382	10,2	3488	11,1
Közlekedés	879	4,9	1161	5,0	1910	6,1
Közfoglalkoztatás	1408	7,8	2031	8,7	2763	8,8
Védőerő	2193	12,1	3159	13,5	3135	10,0
Napszámos	2008	11,1	1335	5,7	1490	4,7
Házi cseléd	1011	5,6	2962	12,7	3546	11,3
Egyéb	304	1,7	1703	7,3	2226	7,1
Összesen	18104	100	23360	100	31394	100

1. táblázat

Nagyvárad kereső népességének foglalkozási struktúrája 1890 és 1910 között
(Forrás: Fleisz 1996. 185.)

A fentebb vázolt nagyfokú fejlettség ellenére a térségben Araddal és Debrecennel versengő Nagyvárad minden adottsága ellenére sem lett a Tiszántúl vagy a Partium regionális központja és a város országos politikai szerepe sem igazodott a végbement fejlődés súlypontjaihoz. A város alkalmankénti politikai felértékelődése nem a politikai intézményrendszer következménye volt, hanem az adott időszak személyes közéleti összefüggéseinek eredményeként alakulhatott ki. Ezt annak ellenére is állíthatjuk, hogy Nagyvárad hosszú időn keresztül a dualista rendszert konszolidáló Tisza Kálmán miniszterelnök képviselői körzetét és „politikai háterszágát” jelentette.

⁴ Fleisz 1996. 46-47.

Az országos politikában a bihari megyeszékhely legfőbb hiányosságát abban érhetjük tetten, hogy az egy képviselő megválasztására jogosult települések sorába tartozott. A dualizmus időszakában az országgyűlési képviselői kerületek kialakítására alapvetően az 1848. évi 5. és 7. törvénycikkeket alkalmazták, amelyek szerint az ott felsorolt 40 város (ezen belül Várad-Újváros és Várad-Olaszi együtt) egy-egy hellyel rendelkezett a törvényhozásban. Ez alól csak Buda, Pozsony, Szabadka, Szeged, Kecskemét, Miskolc, Kolozsvár, Gyulafehérvár és Marosvásárhely két, Debrecen három és Pest öt mandátuma jelentett kivételt.⁵ A 19. század közepén az egyesülés előtti Várad kimaradása a két képviselői hellyel rendelkező városok sorából még indokolt is volt, hiszen az önálló városrészek népességben messze elmaradtak a jogot megszerző településektől, azonban a kiegyezés megkötését követően továbbra is változatlan helyzet már egyre kevésbé volt ezzel magyarázható. A két országgyűlési mandátummal rendelkező Kolozsvár, Miskolc és Marosvásárhely népessége 1867 után már nem érte el a nagyvárad lakosság számát, ezzel szemben a „Pece-parti Párizs” (és a hasonló helyzetben lévő Arad, Temesvár, Hódmezővásárhely, vagy Kassa) olyan lényegesen kisebb városokkal is, mint Abrudbánya, Bereck, Oláhfalú, Szék, vagy Vízakna volt azonos kategóriába sorolva. (A Nagyvárad lakosságához hasonló méretű két vagy három mandátummal rendelkező városok népességadatainak változását lásd a 2. táblázatban. Az egy országgyűlési mandátummal rendelkező nagyvárosok népességadatainak változását lásd a 3. táblázatban. Az egy országgyűlési mandátummal rendelkező kisvárosok népességadatainak változását lásd a 4. táblázatban.)

	Nagyvárad	Debrecen	Kolozsvár	Miskolc	Maros- vásárhely	Pozsony	Brassó	Nagyszeben
1869	28698	46111	26628	21535	13018	46540	27766	18988
1880	31324	51122	30363	24319	13192	48006	29584	19446
1890	38557	56940	35855	30408	14575	52411	30739	21465
1900	47018	72351	46670	40833	17515	61537	34511	26077
1910	61034	90153	58481	49182	23728	73459	38999	29599

2. táblázat

*Nagyvárad és a két országgyűlési képviselői mandátummal rendelkező városok
népességének változása 1869 és 1910 között
(Forrás: Népszámlálás 1910.)*

	Nagyvárad	Arad	Temesvár	Hódmező- vásárhely	Kassa	Győr	Pécs
1869	28698	32725	36844	49153	21742	26225	23863
1880	31324	35556	37815	52425	26097	27574	28702
1890	38557	42052	44849	55475	28884	30021	34067
1900	47018	53903	55812	60824	35586	36308	42252
1910	61034	60969	68471	62394	40476	42589	47844

⁵ Az 1873-as egyesülést követően Budapest hét képviselői mandátummal rendelkezett.

3. táblázat

Nagyvárad és más egy országgyűlési képviselői mandátummal rendelkező törvényhatósági jogú városok népességének változása 1869 és 1910 között
(Forrás: Népszámlálás 1910.)

	Nagyvárad	Abrudbánya és Verespatak	Bereck	Erzsébet-város	Oláhfalu	Szamos-újvár	Szék	Vízakna
1869	28698	7032	4469	2550	3512	5188	3505	3904
1880	31324	6338	3033	2500	3623	5317	2759	3683
1890	38557	6355	2929	2795	3744	5793	3203	3772
1900	47018	6318	2913	3539	3993	6171	3379	3914
1910	61034	5840	3267	4111	4161	6670	3709	4041

4. táblázat

Nagyvárad és az egy országgyűlési képviselői mandátummal rendelkező kisvárosok népességének változása 1869 és 1910 között
(Forrás: Népszámlálás 1910.)

Az egy képviselő megválasztására jogosult városok sorából az 1877. évi 10. tc. szerint – két erdélyi város – Brassó és Nagyszeben lett kiemelve, így ezek a városok ezt követően két országgyűlési mandátummal rendelkeztek. Meg kell jegyezni, hogy egyik település lélekszáma sem érte el Nagyvárad lélekszámát, de Arad, Temesvár és Hódmezővásárhely népességétől is elmaradt. (Az 1877-es törvény két hellyel megnövelte Budapest képviselőinek a számát is, így ezt követően a főváros összesen 9 mandátummal rendelkezett, illetve az 1848-ban két országgyűlési képviselői mandátumot kapó Gyulafehérvárt az egy mandátumra jogosult városok közé sorolta vissza.)

A dualizmus korszakán ellentmondásosan végighúzóódó választójogi körzetbeosztásnak az 1913. évi 14. tc. és az 1914. évi 15. tc. vetett véget, amely a 413 országos választókörikeret 435-re emelve új városi mandátumok létrehozásáról is rendelkezett. A törvény alapján Arad, Győr, Kassa, Pécs, Temesvár és Nagyvárad immár két, Pozsony és Szeged három, Budapest pedig már huszonkét képviselőt választhatott volna. Bár ez a törvény is csak a korábbi körzetbeosztások legdurvább ellentmondásait módosította, nagy előrelépést ígért a legutóbbi időszakban kimagasló fejlődésnek indult városok, köztük nem utolsósorban Nagyvárad számára. A törvény alkalmazására azonban az 1. világháború és a történelmi Magyarország széthullása következtében nem kerülhetett sor.

Nagy kérdés, hogy miért ilyen későn került megoldásra a legsúlyosabb választókerületi aránytalanságok rendezése. Az aránytalanságok orvoslását halogató szempontok közt elsőként talán az érintett városok nemzetiségi arányai kerülhetnek felszínre. A nemzetiségi arányokra történő hivatkozás annak ellenére, hogy több vármegye és vidéki körzet esetében igazolható is, a városok esetében biztosan nem állja meg a helyét. Az 1910-es népszámlálás adatait alapul véve a magyarság a városlakosok több mint 75%-át tette ki, az országosan mért 54,5%-os aránnyal szemben. Különösen nem lehet a nemzetiségi kérdés a mandátumgyarapodás elmaradásának az oka olyan városokban, mint az országos arányszámnak megfelelő Arad, Kassa, vagy azt jóval felülmúló Pécs, Nagyvárad vagy Győr esetében. A teljes képhez hozzá kell tennünk, hogy jelentős román vagy német (szász) nemzetiségi népességaránnyal rendelkező erdélyi városok, mint

Abrudbánya, Erzsébetváros, Vízakna vagy Szamosújvár nemzetiségi összetételüktől függetlenül az önálló képviselői mandátummal rendelkező városok közé tartoztak. És ebben az összefüggésben is szükséges megemlíteni Nagyszeben és Brassó helyzetét, amely városok 1877-ben nemzetiségi dominanciájukkal – ezen belül jelentős román nemzetiségi arányukkal – együtt is a két mandátummal rendelkező városok sorába léptek. Ugyanekkor Gyulafehérvár átsorolása a két mandátumos városok közül az egy mandátummal rendelkezők közé nagy valószínűséggel nem a városbeli románság növekvő arányainak volt köszönhető, hanem az a város jelentőségvesztésének a következménye volt. (A szóban forgó városok nemzetiségi arányaihoz lásd az 5. táblázatot.)

Városok	teljes népesség (polgári és katonai együttvéve)	magyar	német	román	szlovák
Arad	63166	46085 (73%)	4368 (7%)	10279 (17%)	-
Kassa	44211	33350 (75%)	3189 (7%)	-	6356 (15%)
Pécs	49822	41628 (84%)	6356 (13%)	-	-
Nagyvárad	64169	58421 (91%)	1416 (2%)	3604 (6%)	-
Győr	44300	42039 (94%)	1167 (3%)	-	579 (1%)
Pozsony	78223	31705 (40%)	32790 (42%)	-	11673 (15%)
Brassó	41056	17831 (43%)	10841 (26%)	11786 (29%)	-
Nagyszeben	33489	7252 (22%)	16832 (50%)	8824 (26%)	-
Erzsébetváros	4408	2613 (59%)	496 (11%)	940 (21%)	-
Vízakna	4048	1232 (30%)	190 (5%)	2649 (65%)	-
Abrudbánya és Verespatak	5845	2657 (45%)	-	3109 (53%)	-
Szamosújvár	6867	4630 (67%)	190 (3%)	1881 (27%)	-
Gyulafehérvár	11616	5226 (45%)	792 (7%)	5170 (44%)	-

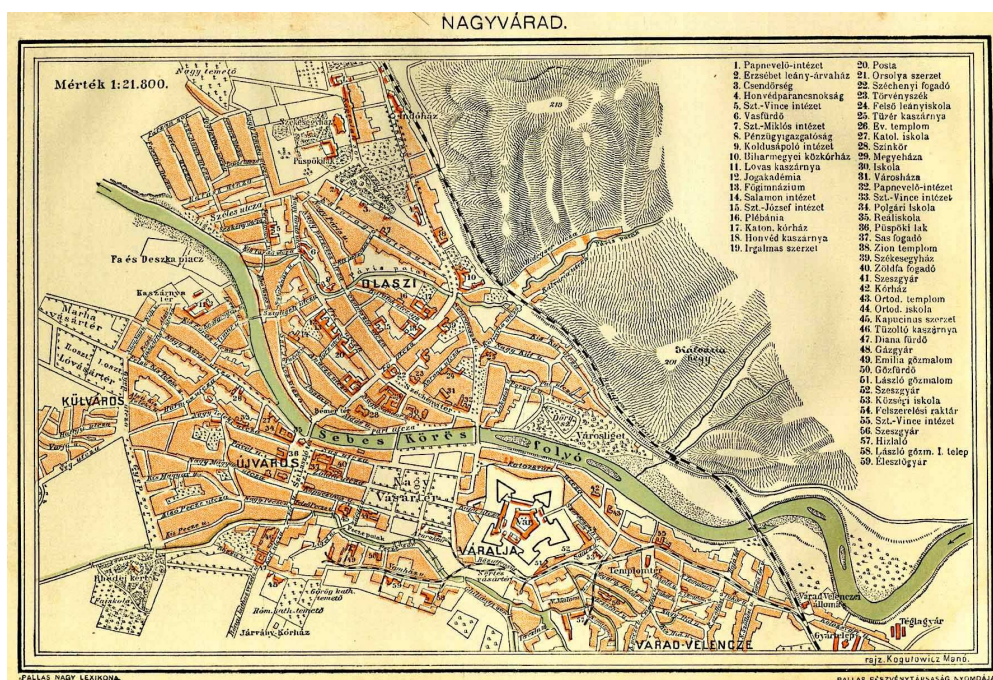
5. táblázat

Egyes magyarországi és erdélyi városok nemzetiségi összetétele, 1910
(Forrás: Népszámlálás 1910.)

A népességszámnak megfelelő országgyűlési képviselőtől való elmaradás ezzel szemben nagy valószínűséggel a szóban forgó városok társadalmi rétegződéséből, modern polgárvárosi létéből következett. Annak ellenére, hogy ez csak egy több városi mutató (a városlakók társadalmi struktúrája, a lakóházak száma, a város adóbevételének mértéke, a külterületi és belterületi lakosok aránya, stb.) együttes értékelésével megfogható és kimutatható kérdés, a tanulmány elején részletezett fejlődés alapján elmondhatjuk, hogy Nagyvárad, illetve a hasonló helyzetben lévő Arad, Kassa és Temesvár esetében a modern polgárság magas aránya, a polgárváros jelleg nem lehet kétséges. Az ugyancsak a képviselőválasztási kerületek nem megfelelő elosztásának problémájával küzdő Pécs és Győr társadalmi szerkezetét tekintve pedig a polgárság mellett főleg a munkásság nagyfokú térnyerése vezethet el bennünket a probléma megválaszolásához. Az előbbi városok közül Arad, Kassa, Pécs, Győr és Nagyvárad társadalmi sokszínűségüknek megfelelően meglehetősen tarka pártpreferenciával is rendelkeztek, s így hol a kormánypárt, hol pedig az ellenzék jelöltjeit juttatták a képviselőházba. Ez a voksolási

kiszámíthatatlanság sem kedvezett a városok által szorgalmazott választókerületi rendezés megoldásának. (Ezzel összefüggésben azt is szükséges megjegyezni, hogy Nagyszeben és Brassó mandátumainak 1877-es bővítésére sem a városok népességszámából következően került sor, hanem feltételezhetően az az egy évvel korábban az Universitas Saxonum polgári közigazgatásba illesztésével adódott szász sérelmek miatt került a napirendre.)

Nagyváradon a dualizmus korszakában választójoggal rendelkező lakosok aránya 4,7 és 7,5% között mozgott (számszerűleg 1488 és 4667 között változott), tehát nagyjából megfelelt az európai trendektől messze elmaradó országos átlagnak.⁶ A választások nyíltak voltak és az egyéni választókerületekben a többségi elv alkalmazásával kerültek megrendezésre, helyi és országos lista kialakítása nélkül. A képviselőválasztások során Nagyvárad egy országgyűlési választókerületet alkotott, amely öt körzetből tevődött össze (Olaszi, Újváros és Külváros, Váralja, Velence, valamint az ekkor alakuló Csillagváros). A korszak végén megalkotott 1913. évi 14. tc. szerint Nagyvárad két választókerületet és kilenc szavazókerületet alkotott (1. választókerület: Olaszi, Hevesi-telep, Kertváros, Váralja, Csillagváros; 2. választókerület: Újváros, Külváros, Velence, és a váradi hegyközség területét ölelte fel). A választókerületek és körzetek kialakításához lásd az 1. térképet.

1. térkép
Nagyvárad a 19–20. század fordulóján
(Forrás: Pallas 1897.)

⁶ Fleisz 1996. 62.

Láthatjuk tehát, hogy a város gyors – a magyarországi mértéket messze felülmúló – polgárosodása a pozitív előjelű belső fejlődéssel szemben a hivatalos országos politikában nem jelentett feltétlen előnyt. A modern városi iparos- és kereskedőpolgárság Nagyváradon és másutt tapasztalható nagy létszáma – a társadalmi és politikai status quo megtartására, vagy legfeljebb a kiszámítható társadalmi fejlődésre törekvő kormányzat oldaláról – éppenséggel kétségeket ébresztett.⁷ A város – látványos fejlődése ellenére – ennek köszönhetően a dualista korszak teljes időszakában nem kapott lehetőséget arra, hogy megfelelően képviselhesse érdekeit a törvényhozásban. De talán éppen ez a helyzet játszott közre abban, hogy Nagyvárad polgárai szokatlan mértékben váltak a helyi fejlődés motorjává, saját városuk mecénásaiává.

* * *

Nagyváradon az első népképviselati választást 1848 nyarán tartották, amelynek eredményeként Szacsvey Imre, a radikálisok egyik későbbi vezetője szerezte meg a város (Várad-Újváros és Várad-Olaszi) mandátumát.

Ezt követően legközelebb 1861-ben tartottak választásokat, ahol a későbbi Határozati Párt lett a város mandátumának a birtokosa. Az 1861 és 1875 közötti választásokon a városban határozott ellenzéki fölény alakult ki és az ebben az időszakban lefolyt négy szavazás során a Határozati Párt, majd az ebből alakult Balközép szerezte meg a választók többségének a támogatását. 1861-ben és 1865-ben Lukács György, majd 1868-ban Tokody Ágoston, 1869-ben és 1872-ben pedig Győrffy Gyula, míg végül 1873-ban Teleszky István lett a város országgyűlési képviselője.

Annak ellenére, hogy 1875-ben a legutóbbi választáshoz képest nem változott meg a képviselő személye, elsőként birtokolta Nagyvárad mandátumát kormánypárti politikus, s ez a ciklus egyben nyitánya is volt a városon belüli – egészen 1901-ig tartó – kormánypárti fölény korszakának. A Szabadelvű Párt 1875-ben és 1878-ban Teleszky István, 1881-ben, 1884-ben, 1887-ben, 1892-ben, majd végül 1896-ban pedig Tisza Kálmán választási sikerével szerezte meg a város képviselőhelyét.

A századfordulót követően azonban sem a 67-es kormányzat, sem pedig a 48-as ellenzék nem tudott hosszabb időre fölényt kialakítani. 1901-ben a függetlenségi Barabás Béla, majd 1905-ben az őt legyőző szabadelvű párti Hlatky Endre szerezte meg a város képviselői helyét. Az 1906-os nagy országos függetlenségi siker évében Nagyváradon előbb Barabás Bélát választották meg, majd – az ő aradi és Budapest 7. kerületében is elért választási győzelméből adódó visszalépése miatt – végül a város mandátumával Szokoly Tamás került a képviselőházba. A dualista korszak utolsó országos választásakor, 1910-ben pedig a Nemzeti Munkapárt képviselőjeként Hoványi Géza lett Nagyvárad képviselője.

⁷ Választókerületek bővítéséhez hasonló kétséget ébresztett a kormányzatban a választójog szélesítése is, amelynek oka szintén társadalmi kérdésekre volt visszavezethető.

Függelék

Nagyvárad képviselői (1867–1918)

Szacsavay Imre (Kisürögd, 1818 – Pest, 1849), Nagyvárad országgyűlési képviselője: 1848–1849. Középiskoláit Nagyváradon, a jogi tanulmányokat pedig Nagyváradon, Kassán, Pesten és Pozsonyban végezte. 1834-től a bihari liberális képviselő Beöthy Ödön írnokaként bekapcsolódott az országgyűlési munkába. 1839/40-ben a távollévő gróf Csáky József képviseletében tagja lett a törvényhozásnak. 1840-ben Váradra visszatérve ügyvédi irodát nyitott. 1848 márciusában részt vett a nagyváradai forradalmi események szervezésében, majd június 24-én képviselővé választották. Előbb Pesten, majd Debrecenben vett részt az országgyűlés munkájában, ahol a képviselőház jegyzőjévé is megválasztották. 1849 áprilisától a Radicál Párt egyik vezérévé vált. A Függelenségi Nyilatkozat egyik megfogalmazója volt. A szabadságharcot követő megtorlás legfiatalabb áldozata lett. 1849. október 24-én Pesten kivégezték.⁸

Lukács György (Nagyvárad, 1820 – Budapest, 1892), Nagyvárad országgyűlési képviselője: 1861, 1865–1868. Végzős joghallgatóként már az 1838-as országgyűlésen részt vett, majd ugyanabban az évben meg is szerezte a jogi oklevelet. Ezt követően a bihari liberálisok vezéréként számon tartott Beöthy Ödön országgyűlési követ mellett tevékenykedett. Az 1840-es évek elején Csengery Imrével együtt a bihari ifjúság politikai hangadójává vált. 1848-ban a belügyminisztérium vármegyei osztályának a vezetője volt, majd a Honvédelmi Bizottmány üléseinek állandó résztvevője lett. A kormányt 1849 elején Debrecenbe is követte. A szabadságharc bukását követően Nagyváradra vonult vissza, ahol 1861-ben rövid időre polgármesterré, majd a Tisza Kálmán vezette Határozati Párt támogatásával országgyűlési képviselővé is megválasztották. Az 1865-ös választások alkalmával ismét elnyerte Nagyvárad képviselői mandátumát (1865–1867), majd 1867 és 1875 között megint a város polgármestere volt. Eközben ellátta a Bihar vármegyei Balközép vezérének feladatait is. Tisza Kálmán 1875-től kezdődő belügyminisztersége alatt előbb minisztériumi osztálytanácsossá, majd belügyi államtitkárrá nevezték ki, amely pozíciót 1890-ig töltötte be.⁹

Tokody Ágoston, Nagyvárad országgyűlési képviselője: 1868 (pótvasztás)–1869. Nagyváradon nyitott ügyvédi irodát, majd 1867-től a Bihar című balközéppárti politikai napilap szerkesztőjeként tevékenykedett. Lukács György lemondását követően 1868 januárjában pótvasztáson szerzett képviselői mandátumot, de csak rövid ideig volt az országgyűlés tagja, mert az 1869-es általános választások alkalmával a Balközép már nem őt jelölte a kerületben.

Győrffy Gyula (Veszprém, 1835 – Budapest, 1885), Nagyvárad országgyűlési képviselője: 1869–1872, 1872–1874. A jogi akadémiát Nagyváradon és Pesten végezte. 1860-ban

⁸ Fleisz 2010.

⁹ Borovszky 1901. 659.

Bihar vármegye aljegyzője lett. 1862-ben ügyvédi irodát hozott létre Nagyváradon és megalapította a Bihar című ellenzéki napilapot. 1863-ban sajtóvétségért háromhavi börtönre ítélték. Az 1860-as évek közepén Bajorországban, Hollandiában, Nagy-Britanniában és az Amerikai Egyesült Államokban is járt, illetve felkereste Kossuth Lajost is turini otthonában. 1869-ben és 1872-ben szerzett képviselői mandátumot a Balközép támogatásával, majd anyagi zavarba kerülve 1874 elején váratlanul felhagyott a politikusi pályával és a fővárosban nyitott ügyvédi irodát.¹⁰

Teleszky István (Szatmár, 1836 – Koritnica, 1899), Nagyvárad országgyűlési képviselője: 1874 (pótválasztás)–1875, 1875–1878, 1878–1881. Jogi tanulmányait Pesten végezte, majd Nagyváradon telepedett le. Rövid időn belül Bihar vármegye és Nagyvárad tiszteletbeli főügyésze lett. Az 1874. május 13-án tartott pótválasztáson választották meg első alkalommal a város országgyűlési képviselőjévé, a Balközép támogatásával. Az 1875-ös és 1878-as választások alkalmával a Szabadelvű Párt politikusaként jutott a képviselőházba, ugyancsak Nagyvárad mandátumát megszerezve. 1887-ben az Ugocsa vármegyei Nagyszőlős képviseletében került a törvényhozásba, majd 1889-ben az igazságügyi minisztérium államtitkárává nevezték ki. Az 1892-es országgyűlési ciklusban az Ugocsa megyei halmi kerület választotta meg képviselőnek.¹¹

Tisza Kálmán (Geszt, 1830 – Budapest, 1902), nagyváradai képviselő: 1881–1884, 1884–1887, 1887–1892, 1892–1896, 1896–1901. Pályáját 1848-ban, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium segédfogalmazójaként indította. Ezt követően német, francia, vallon és angol egyetemeken hallgatott jogi és államtudományi ismereteket. Első önálló politikai visszhangot is kiváltó fellépéseire az 1859-ben kiadott „protestáns pátens”, majd az 1860-as „októberi diploma” kapcsán került sor, amikor éles hangú felszólalásban ítélte el azokat. Még ugyanebben az évben elutasította a számára felkínált Bihar vármegyei főispánságot. 1861-ben csatlakozott a nagybátyja, Teleki László által vezetett Határozati Párthoz, amelynek támogatásával országgyűlési mandátumot szerzett és a képviselőház egyik alelnöke lett. Teleki öngyilkosságát követően Ghyczy Kálmánnal együtt a Balközép vezére lett. Az 1867-es kiegyezést kritikusan ítélte meg, és ellenzéki programot hirdetett, amely „bihari pontok” néven vált ismertté. Pártja köztes helyet foglalt el a kiegyezést megkötő Deák-párt és a kormánnyal teljesen szembehelyezkedő 48-as Párt között. 1875 márciusában a Balközép és a kormányzó Deák-párt fő áramlatai egyesültek és létrehozták a Szabadelvű Pártot, amely 1905-ös feloszlásáig „hegemón többpártrendszer” kiépítve kormánypártként működött. Tisza előbb 1875. március 2-ától a Wenckheim-kormány belügyminisztere lett, majd 1875. október 20-tól 1890. március 13-ig – mindmáig Magyarország leghosszabb ideig hivatalban lévő miniszterelnöke volt. Kormányzati pozícióban a 67-es rendszer megszilárdítását tekintette fő céljának, nevéhez fűződik a dualista rendszer végleges formáinak a kialakítása is. Komoly lépéseket tett a centrális polgári közigazgatás, oktatási rendszer és a korszerű államapparátus megteremtése irányába, de jelentős engedményeket tett az úri középbirtokos és dzsentri réteg érdekeinek védelmére, s ezáltal a polgári reformok nem teljeshedtek ki. Hosszú

¹⁰ Szinnyei 1896.; VU 1885. október 11. 666.

¹¹ MZsL 1929. 889.

kormányzati szerepvállalása végére az ellenzék különböző áramlatai egymással szövetségre léptek és megvilágították a több ellentmondással rendelkező hatalmi rendszerét. A miniszterelnökségtől 1890-ben vált meg, Kossuth Lajos állampolgársága védelme ürügyén. Ezt követően haláláig kormánypárti képviselőként dolgozott, de a politika első vonalában már nem vett részt. 1861 és 1902 között minden parlamenti ciklusban képviselőséget szerzett. 1861 és 1878 között Debrecen 1. kerületének (választások: 1861-ben, 1865-ben, 1869-ben, 1872-ben és 1875-ben), 1878 és 1881 között Sepsiszentgyörgy (pótválasztáson), majd 1881 és 1901 között Nagyvárad (választások: 1881-ben, 1884-ben, 1887-ben, 1892-ben és 1896-ban) országgyűlési képviselői mandátumát szerezte meg. 1901-ben csak pótválasztáson jutott a képviselőházba, Abrudbánya képviselőjébe.¹²

Barabás Béla (Arad, 1855 – Arad, 1934), nagyváradai képviselő: 1901–1905. A középiskolai tanulmányait Aradon, Nagyszebenben és Kolozsvárott, majd a jogi egyetemet Budapesten végezte. Már egyetemi éveit alatt feltűnt, mint a Törökország melletti szimpátiatüntetések egyik szervezője. Az 1880-es évek elején Aradra visszatérve a helyi függetlenségi ellenzék vezetője lett. 1886-ban ügyvédi irodát nyitott a városban, s 1918-ig a helyi törvényhozás tagja volt. 1892 és 1911 között összesen öt országgyűlési képviselőválasztáson szerzett mandátumot. 1892-ben és 1896-ban Gyoma, 1901-ben Nagyvárad, 1905-ben Arad, 1906-ban Nagykőrös, az 1910-es általános választás aradi kudarcát pedig egy évvel Szilágysomlyó pótválasztáson megszerzett mandátumával jutott a képviselőházba.¹³ A Függetlenségi 48-as Párt országos munkájában is komoly részt vállalt, 1901 és 1918 között a párt egyik alelnöke volt. 1917/18-ban Arad vármegye és város főispánja, majd 1919-ben a városban megalakult ellenforradalmi kormány vállas- és közoktatási minisztereként dolgozott. Az 1920-as évektől részt vett a romániai magyarok kisebbségi politikai szervezeteiben, majd az Országos Magyar Párt vezetőségének tagja volt, s 1926-tól a bukaresti parlament szenátora lett. Jelentős publicisztikai tevékenységet fejtett ki előbb az Arad és Vidéke, majd az Aradi Magyar Újság szerkesztőjeként.¹⁴

Hlatky Endre (Lunka, 1851 – Nagyvárad, 1916), nagyváradai képviselő: 1905–1906. Jogi tanulmányait Nagyváradon és Pesten végezte, majd ügyvédi irodát nyitott Nagyváradon. Az 1880-as évektől kezdve részt vett a helyi kormánypárti csoport szervezésében, és tagja volt a város törvényhatósági bizottságának. 1890-től a Szabadelvű Párt, majd 1891-től az ügyvédi kamara városi elnöke lett. Tisza Kálmán legszűkebb támogatóinak körébe tartozott, akinek halálát követően ő vette át a kormánypárt váradai képviselőjelöltségét. Az 1905-ös választás alkalmával Barabás Béla függetlenségi jelöltet maga mögé szorítva lett rövid időre a törvényhozás tagja. Az 1906-os választás alkalmával már nem jelöltette magát, s az ellenzéki koalíció kormányzása alatt visszavonult a politikai élettől. 1910 és 1916 között Nagyvárad főispánja volt. Fia ifj. Hlatky Endre ugyancsak Nagyvárad főispánja volt 1940 és 1944 között, majd rövid időre az MTI és a Magyar Rádió kormánybiztosa lett.

¹² Kozári 2003.

¹³ Barabás 1929. 86-88.

¹⁴ OA 1901–1906. 211.

Szokoló Tamás, nagyváradai képviselő: 1906–1910. A jogi végzettség megszerzését követően Nagyváradon nyitott ügyvédi irodát. Az 1890-es évekre a függetlenségi ellenzék egyik vezetője és a városi törvényhatósági bizottság tagja lett, majd a századfordulón a Függetlenségi 48-as Párt helyi elnökeként tevékenykedett. Gyakran feltűnt Ady publicisztikáiban is. 1901-ben Tisza Kálmánnal szemben ő nyerte meg a helyi függetlenségi ellenzék számára az akkor már országos hírű Barabás Bélát. Az 1906-os pótválasztás alkalmával Barabás Béla nagyváradai visszalépését követően vállalta el az országgyűlési jelöltséget és szerezte meg a város mandátumát. A függetlenségi párt 1909-es kettészakadásakor Justh Gyula hívei közé tartozott, majd az 1910-es választás alkalmával ismét elindult a képviselői mandátum megszerzéséért, de ezúttal nem került be a képviselőházba.¹⁵

Hoványi Géza (Nagyvárad, 1853 – ?, 1939), nagyváradai képviselő: 1910–1918. Középiskolai, jogi és kereskedelmi tanulmányait Nagyváradon és Budapesten végezte. 1873-ban a nagyváradai takarékpénztár munkatársa lett, ahol 1882-től mint főtitkár, majd 1895-től pedig mint vezérigazgató tevékenykedett. Több városi és országos felügyelőbizottság (városi kereskedelmi- és iparkamara, országos takarékpénztár, stb.) tagjaként dolgozott. A nagyváradai Szabadelvű Párt alelnöke, majd utolsó elnöke volt, s több cikluson keresztül képviselőként részt vett a városi törvényhatóság munkájában is. 1910-től a Nemzeti Munkapárt helyi elnöke lett, s a választások alkalmával Glatz Antal korábbi főispánnal szemben megszerezte a nagyváradai kerület országgyűlési mandátumát.¹⁶

1848	Szacsvey Imre 534	Nagy Sándor 54	
Választás éve	Felirati Párt, Deák-párt/ Szabadelvű Párt/ Nemzeti Munkapárt	Balközép/ Függetlenségi és 48-as Párt	Magyarországi Szociáldemokrata Párt
1861		Lukács György	
1865		Lukács György	
1868 pótválasztás		Tokody Ágoston egyhangúlag	
1869	Gerliczy Bódog báró 337	Gyórfy Gyula 780	
1872	Nagy József	Gyórfy Gyula	
1873 pótválasztás		Teleszky István	
1875	Teleszky István		
1878	Teleszky István	Szilágyi Dezső, Egyesült Ellenzék	
1881	Tisza Kálmán	Bölönyi József / Diósad	
1884	Tisza Kálmán	Bölönyi József / Diósad	
1887	Tisza Kálmán 825	Eötvös Károly / Nagykőrös, Pápa, Nagyvárad, Csongrád, Veszprém, Kézdivásárhely, Ó-Kanizsa, Váralja, Óbuda 266	

¹⁵ KN 1906. július 3. 183.; Barabás 1929. 80-83.

¹⁶ OA 1910–1915. 301-302.

1892	Tisza Kálmán		
1896	Tisza Kálmán		
1901	Tisza Kálmán 828	Barabás Béla 1108	Pelczéder Ágoston 2
1905	Hlatky Endre 1492	Barabás Béla 941	Weltner Jakab 2
1906		Szokoly Tamás	Bokányi Dezső 93
1910	Hoványi Géza	Glatz Antal	

Ákos Szendrei

Nagyvárad's Parliamentary Representation in the Age of Dualism (1867–1918)

The study looks at the issue of Nagyvárad's parliamentary representation in the Austro-Hungarian Empire period, focusing primarily on the proportionality of the city's mandate numbers and the elected parliamentarians. In the first part of the paper, I examine the one parliamentary mandate owner Nagyvárad's elective franchise and elective geographical position in comparison with other cities having one mandate, and with similarly populated cities having two mandates. The consequence of the findings is that Nagyvárad (as well as Arad and Temesvár, which have similar social and economic geography features) could not get more seats in the Hungarian House of Representatives seeking a social status quo conservation due to its "modern bourgeois city" nature, and not because of the city's ethnic makeup.

In the second part of the study, I analyze the party affiliation of Nagyvárad's representatives, and through this, the urban voter behavior and the representatives themselves (Imre Szacsvay, György Lukács, Ágoston Tokody, Gyula Győrffy, István Teleszky, Kálmán Tisza, Béla Barabás, Endre Hlatky, Tamás Szokoly, Géza Hoványi).

Források

Nyomtatott források

- Barabás 1929. Barabás Béla: Emlékirataim, 1855–1929. Arad, 1929.
- KN 1906. Képviselőházi Napló, 1906. 1. k.
- Népszámlálás 1910. A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi Népszámlálása. Bp., 1912.
- OA 1901–1906. Országgyűlési almanach, 1901–1906. Szerk.: Sturm Albert. Bp., 1901.
- OA 1910–1915. Sturm-féle országgyűlési almanach 1910–1915. Szerk.: Végváry Ferenc – Zimmer Ferenc. Bp., 1910.

Hírlapok, folyóiratok

- VU 1885. okt. 11. Vasárnapi Ujság, 1885. október 11.

Szakirodalom

- Borovszky 1901. Bihar vármegye és Nagyvárad. (Magyarország vármegyéi és városai.) Szerk.: Borovszky Samu. Bp., 1901.
- Fleisz 1996. Fleisz János: Város, kinek nem látni mását. Nagyvárad a dualizmus korában. Nagyvárad, 1996.
- Fleisz 1999. Fleisz János: Polgárosodás és modernizáció Nagyváradon a századfordulón. In: Bihari Diéta II. Szerk.: Matolcsi Lajos. Debrecen, [1999]. 98–109.
http://biharkutatas.hu/wp-content/uploads/2013/06/bihari_dieta_II_8_fleisz.pdf
(Utolsó letöltés: 2014. május 26.)
- Fleisz 2005. Fleisz János: Város, társadalom, kultúra. Nagyvárad a 19–20. században. Nagyvárad, 2005.
- Fleisz 2010. Fleisz János: Szacsvey Imre (1818–1849), az elfeledett vértanú. In: Bihari Diéta VI–VII. Szerk.: Kolozsvári István – Török Péter. Berettyóújfalu, 2010. 19–35.
- Fleisz 2011. Fleisz János: Nagyvárad várostörténete. Nagyvárad, 2011.
- Gorun – Moisa – Mozes – Borcea 2008. Gheorghe Gorun, Gabrile Moisa, Tereza Mozes, Liviu Borcea: Istoria oraşului Oradea. [Nagyvárad], 2008.
- Horváth 1942. Horváth Jenő: Nagyvárad története. Nagyvárad, 1942.

- Kozári 2003. Kozári Mónika: Tisza Kálmán és kormányzati rendszere. Bp., 2003.
- MZsL 1929. Magyar Zsidó Lexikon. Bp., 1929.
- Pallas 1897. A Pallas Nagy Lexikona. 12. k. Bp., 1897.
- Szinnyei 1896. Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. 4. k. Bp., 1896.

Lisztes Nikolett

Nemesi szerepek a mezőtelegdi Miskolczi család 19. századi történetében*

A mezőtelegdi Miskolczi család a magyar középbirtokos nemesség körébe tartozott, és a 18–20. század folyamán a Bihar vármegyében zajló közélet meghatározó alakjait adta. Bár a Miskolczyak közül többen vezető tisztségeket töltöttek be a vármegye tisztkarában, s volt közöttük országgyűlési képviselő és főispán is, ennek ellenére még nem született átfogó munka történetükről. A továbbiakban erről a befolyásos, jómódú birtokos családról kívánok kevésbé ismert adalékokat közlenni.¹

A felhasznált források a család irathagyatékából származnak, a Bihari Múzeum Általános Történeti Dokumentumok Gyűjteményében és a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihari Megyei Levéltárában találhatók.² A gyűjteményekben őrzött iratok sokszínűsége alkalmat teremt egymástól eltérő területet vizsgáló, mélyebb társadalomtörténeti elemzésekre. Következetes válogatás eredményeként a tanulmány az 1800-as években keletkezett iratokon alapszik, és a Miskolczi családhoz köthető reformkori elittudat szerepeit elemzi. Ennek jellemző példája ifj. Miskolczi Lajos, vármegyei politikus, az országosan ismert, 1845. év decemberében lezajlott bihari közgyűlés főjegyzője. Miskolczi Sándor pályáján keresztül egy nemesi katonai karriert vizsgálok, amely az 1848-49-es forradalom és szabadságharc során nemzeti oldalon teljesedett ki. A harmadik, egyben utolsóként bemutatott szerep Miskolczi Károlyhoz köthető, akinek az életében a művelődés és kultúra játszott a döntő szerepet, ezért tevékenységi köréből a történeti témájú gyűjtőmunkát emelem ki.

A Miskolczyak szerepvállalásai szorosan kapcsolódtak a társadalom törekvéseihez: a polgárosodás folyamatának tevékeny résztvevőiként a reformtábor bázisát jelentő művelt, újat akaró, liberális ellenzéki köznemességet erősítették. Elemzésemet a három megnevezett Miskolczi édesapjával kezdem, hogy lássuk milyen értékrenddel indult a három fiatal nemes.

Id. Miskolczi Lajos (1774. március 28. – 1846. június 4.)³ a bihari középbirtokos nemesség megbecsült tagjaként a vármegyei hivatalokban tüntette ki magát. Az 1805 szeptemberében tartott közgyűlésen nevezték ki alügyvédnek, és még abban az évben, november 25-én a felkelő nemes sereg Váradi járásbeli aladószedői és másodalszolgabírói tisztségére választották. 1808-ban első alszolgabíróvá lépett elő, majd

* Ezúton szeretnék köszönetet mondani a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára és a Bihari Múzeum munkatársainak, valamint Török Péternek, akik segítették kutatásaimat. [A Hajdú-Bihar Megyei és Debreceni Honismereti Egyesület és a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára 2013. évi Honismereti pályázatára benyújtott munka átdolgozott változata. – A Szerkesztőség.]

¹ A 19. század első felében a család több helysére kiterjedő birtokrendszert épített ki, többek között Mezőtelegd, Álmosd, Érselind, Berettyóújfalu, Váncsod és Érsemjén tartozott a Miskolczi-birtokokhoz.

² A feltáró munka során a rendelkezésre álló adatokat adatbázisba rendeztük, amelyet az év folyamán a www.biharkutatas.hu honlapon kívánunk közzétenni.

³ Id. Miskolczi Lajos gyászjelentése. Mezőtelegd, 1846. június 4. BM IV. 342.1.; Id. Miskolczi Lajos és Szodoray Eszter emléktáblájának felirata. Mezőtelegd, 1849. BM IV. 97.1.; Tanúsítvány emléktábláról. Nagyvárád, 1903. augusztus 29. BM IV. 75.114.

1811-től a táblabírói és a házi főadószedői hivatalokat töltötte be. Közmegelégedéssel végzett munkájának elismeréseként 1823-ban a nemesi pénztár adószedői posztját nyerte el.⁴ A báródsági nemesség a kerület kormányzójává és főkapitányává választotta 1827-ben,⁵ emellett részt vett a belbirtokokat számba vevő országos összeírásban. 1828–1832 között a Belényesi járás főszojabírójaként szerzett elismerést.⁶

Feddhetetlen erkölcsű emberként tisztelték. A családi levelezésben e tulajdonságokat több alkalommal említik fiai, elismerve ezzel az apa példamutatásának fontosságát. Szodoray Eszterrel (1782. november 9. – 1837. június 23.) kötött házasságából tíz gyermeke született.⁸ 1824-ben a mezőtelegdi törzsbirtokról a vármegye központjába, Nagyváradra költözött át családjával.⁹

A főjegyző

A mezőtelegdi Miskolczyak történetében egészen a kiegyezést követő időszakig nem találunk olyan családtagot, aki magasabb tisztséget töltött volna be, mint a főispáni kinevezésig jutó ifj. Miskolczy Lajos (Mezőtelegd, 1811. április 2. – Debrecen, 1891. december 30.).

A gimnáziumot a filozófiai kurzussal a Nagyváradi Királyi Akadémián végezte, majd egy éven keresztül jogi tanulmányokat folytatott a Debreceni Református Kollégiumban. Az 1829-es év elején fejezte be iskoláit, és már augusztus végétől megyei írnokként tűnt fel Tisza Lajos főjegyző oldalán. Egy év elteltével a Királyi Tábla esküdtje Pesten, Beöthy Sándor személynöki ítélmester mellett. Ezt követően 1832-ben Hodossy Miklós főjegyzői irodáját vezette decemberig, amikor Beöthy Ödön bihari országgyűlési követ írnokaként Pozsonyba került. Itt tett ügyvédi vizsgát 1833 őszén, és nyerte el kitűnő minősítéssel diplomáját. Pozsonyból kinevezése okán tért haza, ugyanis gróf Zichy Ferenc főispán Bihar vármegye tiszteletbeli aljegyzőjévé tette meg 1834 februárjában. A sok teherrel járó hivatal után 1837-ben első aljegyzővé választották,¹⁰ majd 1845 júniusában jelentős szótöbbséggel főjegyzővé emelték a megye rendjei.¹¹

Gyorsan felívelő karrierje több párhuzamot is mutat a nála 13 évvel idősebb Tisza Lajoséval: fiatalon kerültek a közéletbe, és nyerték el ugyanazon tisztségeket, majd jel-

⁴ Id. Miskolczy Lajos bizonyáglevele hivatalviselésről. Váradolaszi, 1835. szeptember 24. BM IV. 75.105.; Id. Miskolczy Lajos bizonyágleveléről iránti kérelme. Váradolaszi, 1827. augusztus 16. BM IV. 95.1.

⁵ Nyakas 2001. 27.

⁶ Id. Miskolczy Lajos bizonyáglevele hivatalviselésről. Váradolaszi, 1835. szeptember 24. BM IV. 75.105.; Brigovác – Petrő – Sándor 2011. 219.

⁷ Családtörténeti levél. Debrecen, 1898. augusztus 18. BM. IV. 231.2.; Id. Miskolczy Lajos és Szodoray Eszter emléktáblájának felirata. Mezőtelegd, 1849. BM IV. 97.1.; Tanúsítvány emléktábláról. Nagyvárad, 1903. augusztus 29. BM IV. 75.114.

⁸ Károly (1804–1867), Imre (1808–1860), Rozália (1810–1866), Lajos (1811–1891), Karolina (1813–1894), Anna (1815–1855), László (1818–?), Dániel (1820–?), György (1821–1899), Sándor (1826–1849). A család genealógiai táblájának pontosítását a későbbiek folyamán kívánjuk elvégezni.

⁹ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 1.d. 99.

¹⁰ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 1. d. 100. Az emlékirat bizonyos szövegrészeit az eredetivel megegyező módon közli: Móricz 1892. 86–91.

¹¹ MNL HBML IV. A. 1/a. 172. k. 777.

legadóivá váltak a bihari politikai gyakorlatnak.¹² Az 1820-as évek közepétől a vallásszabadság kérdésével kapcsolatban kialakult, alapvetően protestáns jellegű, rendi-ellenzéki hagyományokat folytató csoportosulásban Tisza Lajos meghatározó szerepet töltött be. A kor kihívásainak megfelelően a párt elvei hamarosan liberális alapokon értelmeződtek át a polgárosodás távlati célkitűzése folytán, amivel Tisza nem tudott azonosulni. Hivatali érvényesülési vágya mellett rendi szemlélete magyarázza, hogy ezután a vármegye konzervatív erőinek működésében vitt kiemelt szerepet.¹³ Az 1841-től kormánypárti adminisztrátorként működő Tisza ellenzéke a Beöthy Ödön vezette liberális Hazafi-párt volt.¹⁴

Ifj. Miskolczy Lajos pontosan a két párt közötti szakadás időszakában lépett hivatali pályára. Évtizedekkel később, 70 esztendősen emlékiratot írt, mely leírásban különösen élénk képekben emlékezett vissza a fiatalon megtapasztalt politikai élet visszasságaira: „Ez idők sok kellemetlenséget hozott nekem. Ez időkben törték ki amaz erős tusák, kíméletlen sűrűlődások a Főispáni helytartó Tisza Lajos és elsősorban Beöthy Ödön, másik sorban a főjegyző Toperczer Ödön között, melyek folytonosan élesebbekké válván, a pártokra szakadt megyei közönséget mondhatni egymást gyűlölkövé tették.”¹⁵

A református hitű Miskolczy az évek során a Hazafi-párthoz csatlakozott, annak ellenére, hogy a csoportosulás Tisza Lajos ellen irányuló személyeskedő ellenszenvében – emlékiratának tanúbizonysága szerint – nem osztozott. A főispáni helytartó leváltását a közgyűlés több alkalommal megkísérelte, mely törekvésben neki kulcsszerep jutott: „[...] a Főispáni helytartónak mindig személyes tisztelője voltam, s jó indulatával dicsekedtem, nekem kellett a legkíméletlenebb, legélesebb hangú felterjesztéseket Ó ellene készíteni! Mt – most is bevallom – mindig fájt szívvel, mindig lehangoltan tettem, – de tettem, mert tenni kötelességem volt!”¹⁶ Kötelességtudatának alapját ezen a ponton nem egyértelműen fogalmazta meg: egyrészt fakadhatott a hivatali feladat végrehajtásának külső kényszeréből, másrészt egyfajta belső indíttatásból a törvényesség védelmében, miszerint a liberálisok igényei jogos sérelmekből következtek. Az események nem várt alakulása úgy hozta, hogy Miskolczy nemcsak elvi szinten, hanem végül személyét tekintve, a gyakorlatban is nyílt ellentétbe került Tisza Lajos főispáni helytartóval.

Az 1845-től kiteljesedő adminisztrátori rendszer kormánybefolyást erősítő intézkedései a hagyományosan ellenzékiinek számító Bihar vármegyében nagy visszhangot kiváltó eseményeket idéztek elő. A konzervatív politikusok előtérbe helyezése a tisztújító közgyűléseken az addigi gyakorlattal ellentétes vagy törvénytelen eljárások útján történt, sok esetben a szavazók névjegyzékét manipulálták. Nem alakult ez másként az 1845. június 23-ai tisztújítás alkalmával sem. Tisza Lajos adminisztrátor az ellenzéki másodalispánt, Bernáth Józsefet kihagyta a kandidáltak sorából, hogy helyette Papszász Lajosnak¹⁷ juttassa az első alispáni széket. Az ellenzéki liberálisok egyenesen az uralkodóhoz intéztek felségfolyamodványt a törvényen esett sérelem miatt. A királyi leirat a tisztújítás

¹² Tisza Lajos életére vonatkozóan bővebben: Petró 2010. 59-75.

¹³ Uo. 60-61.

¹⁴ Hegyesi 2000. 9.

¹⁵ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML. XIII. 22. 1. d. 101.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Papszász Lajos 1845-1848 között Bihar vármegye első alispánja. Varga 1964. 614.

lefolyásáról való döntést a vármegye közgyűlésére bízta, és elrendelte az ellenzék petíciójának megvitatását.

Ilyen előzmények után nyílt meg 1845. december 15-én a vármegye közgyűlése Tisza elnöklete alatt.¹⁸ A helytartótanácsi intézvény és a felségfolyamodvány tárgyalásának mikéntjéről a két párt nem tudott megegyezni, ezért az elnök híveivel együtt elhagyta az üléstermet, mire az ellenzékiek új elnököt választottak.¹⁹ Tisza az ülésterembe visszatérve megelőző tanácskozás nélkül kívánta szavazásra bocsátani a kérdést. A szavazatszedő küldöttség névjegyzékét ifj. Miskolczy Lajos főjegyzőnek nyújtotta át, aki megtagadta a jegyzőkönyv felvételét, mondván: egy ilyen módon lefolytatott eljárásban való részvétele ellentétes volna hivatali esküjével. A jelenet hatására kitört zúgolódás miatt az adminisztrátor a terem falain kívül folytatta le a szavazást, amely nem ismerte el magáénak az ellenzék beadványát.

A második napon Tisza a közgyűlés megkerülésével hozott döntést igyekezett hitelesíteni, a főjegyző viszont már az ülés előtt jelezte, hogy nem ismeri el a szavazást. A főispáni helytartó mindezzel dacolva, szándékától tántoríthatatlan maradt, és Lázár Imre tiszteletbeli főjegyzővel olvastatta fel a határozatot. E felolvasás ideje alatt állt fel a székeről Miskolczy. Az intézvény és a folyamodvány ügyének előadójaként szót emelt az eljárás törvénytelenisége ellen, kijelentette, hogy a december 15-én lezajlott gyűlésen nem született döntés, mivel az elnök jogtalanul beszüntette a tanácskozást.²⁰

A szembenálló erők mozdulatlan erőviszonyainak végletes kilendítésére a közgyűlés negyedik napján került sor. Tisza pressziót alkalmazva erőszakkal tett pontot az ügy végére, mindezzel országosan is hírhedtté téve az 1845 decemberében lezajlott bihari közgyűlést: Dragos János szolgabíró szuronyos hajdúk és kortesek kíséretében az ellenzékre rontott, és tizenkét ellenzékít sebesítettek meg.²¹

A történetek nem maradtak következmények nélkül: Miskolczyt felfüggesztették hivatalaiból, egyúttal tiszti kereset alá vették. Az események kivizsgálására kiküldött királyi biztoshoz 1846 májusában írt fogalmazványában megvédte magát a vádakkal szemben, hiszen nem (ő) követett el hivatali visszaélést: *„December 15-18-kai közgyűlések alatt is magamat folytonosan a törvény korláta között tartottam, és meggyőződve vagyok, miképp semmi oly lépést nem tettem, mely akár a törvénnyel, akár hivatali hitemmel összeegyeztethető nem volna.”*²² Tisztségéről való felfogása tökéletes összhangban állt az ország törvényeivel és hivatala etikai normáival, miszerint a tisztségviselő elsődleges kötelessége a közjó szolgálata. A közgyűlésről idézett ingerült szavait tagadja, ellenben egyértelműen utal a tényre, hogy az eljárás alatt szabálytalanságok történtek, ezért az ellene indított per folyamán továbbra is a törvényesség mellett fog kiállni: *„[...] azon perben, ha talán előjáróim iránti tiszteletem, törvényes és alkotmányos kötelességeimmel összeütközésbe jönne – miyen eset pedig nem lehetetlen – ilyenkor a törvénynek hódolni, vélném polgári helyzetemből folyó legfőbb s mellőzhetetlen kötelessé-*

¹⁸ Az 1845. december 15-18. között tartott közgyűlés eseményci közül csupán ifj. Miskolczy Lajos szerepvállalását emeljük ki, mivel a szakirodalom bőven foglalkozott e témával. A közgyűlés leírását ld.: Kemény 1903.; Szárazberky 1931. 122-126.; Horváth 1868. 77-81.; Varga 1964. 614-642.

¹⁹ Az új elnök Hodossy Miklós volt, Miskolczy Rozália férje.

²⁰ Kemény 1903. 135-136.

²¹ Varga 1964. 616.; Kemény 1903. 140.

²² Ifj. Miskolczy Lajos fogalmazványa. Váradolaszi, 1846. május 20. BM IV. 75.177.

gemne.”²³ Miskolczy előre látta, hogy a per során a törvény a főispán szavával ellentmondásba keveredhet, ezért máris pozicionálta magát Tisza Lajossal szemben.

A kinevezett törvényszék 1847. május 5-re idézte be Miskolczyt a Váradolasziban tartott közkereseti perbe. A kiküldött vádirat a fogalmazványban leírtakkal összehasonlítva sokkal indulatosabbnak mutatja fellépését. December 15-én „[...] *Lázár Imre tiszt. jegyző [...] kezéből érdeklett papírt indulatosan kiragadván, kezei közt összemorzsolván, zsebébe rejteti, s több ingerültséggel ejtett szavak kíséretében ezen kijelentésekkel: »nekem nincs garasos bitem, érzek annyi lelki erőt, hogy e papírt ki nem adom, s a jegyzőkönyvet fel nem teszem.«*”²⁴ A gyűlés másnapján felkérték az előző napi jegyzőkönyv felolvasására, mire: „[...] *egy ív tiszta papírost e szavak kíséretében: »itt a jegyzőkönyv!« gúnyosan az asztalra, az elnök elébe dobni, s ezen vonakodása miatt a jegyzőkönyv felolvasására elnökiileg felszólított Lázár Imre urat, annak felolvasásában akadályozni, az asztalt s mellét indulatosan verve, nevezett jegyzőt hivatali bütlenséggel vádolni, s ekképp a tanácskozás folyamatát akadályozni bátorzkodott.*”²⁵

A főjegyző közgyűlésen betöltött szerepéről egy harmadik reflexió is található a családi irathagyatékban. A fentiekben már több alkalommal idézett visszaemlékezésében Miskolczy az események után 36 évvel is mind jogi, mind erkölcsi értelemben megfelelőnek ítélte eljárását: „*E gyűlésen akarva, nem akarva nekem is, mint főjegyzőnek kijutott keserű szerepem, melyet le nem játszanom nem lehetett... minden kiejtett szavamat most is egészen korrektnek tartom [...]*”²⁶ Az emlékirat a fogalmazvány és a vádirat után egyfajta kiegyensúlyozó törekvést mutat be Miskolczy részéről, ugyanis nem lehet figyelmen kívül hagyni a szöveg több pontján említett „békés” politizálás iránt kifejtett vágyát. Természetesen az emlékezés aktusa és a magas kor bölcsessége több mértékletességet tükrözhet, mint amilyen a fiatal férfi fellépésében egykor megnyilvánulhatott. Ennek ellenére nincs okunk ezt a mérsékelt politikai attitűdöt cáfolni. Tisza megsértette a vonatkozó törvényeket és a vármegye rendelkezéseit, amelynek logikus következménye egy aktív, jogvédő pozíció kifejlődése. Miskolczy szemléletében a közjóért vállalt hivatali élet hatékonysága, a törvények feltétlen tiszteletével egybeforrvá a legfontosabb tényező. Ebben az értelmezésben bármilyen körülmény negatív lehet, amely zavarja mindezt. A visszaemlékezés felépítésében ezzel összhangban némi aránytalanság mutatkozik, mivel a közgyűlést megelőző időszak kifejtettségét és képies elemeit tekintve a szöveg legkiemeltebb részei. A pártharcok kiéleződését spirálisan emelkedő folyamatban ábrázolja, ahol a decemberi közgyűlés a csúcspont: „*A torzszalkodás folyton folyt, míg végre a[?] 1845-ik évi december havában tartott közgyűlés folyamata alatt tetteleg vérengzésben kulminált.*”²⁷

Az 1845. december 15-18. között tartott közgyűlésen történt botrányos események kivizsgálására megindított tiszti perek csaknem két évig tartottak, majd az első magyar igazságügy-miniszter, Deák Ferenc által delegált törvényszék szüntette be azokat.²⁸ A köztörténeti események végül nem pusztán a pert, de – Tisza főispáni helytartóval együtt – a bihari pártok küzdelmét is elsöpörték. A „véreskezű adminisztrátor” a ’48-as változások hatására maga mondott le tisztségéről, mialatt Miskolczyt 1848. május 2-án

²³ Uo.

²⁴ Közkereseti vádlevél. Pest, 1847. március 21. BM IV. 75.173.

²⁵ Uo.

²⁶ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML. XIII. 22. 2. d. 101.

²⁷ Uo.

²⁸ Móricz 1892. 86-87.

visszahelyezték főjegyzői állásába.²⁹ Az elismerés jeleként értelmezhető tett egy kedves jelenetet idézett az időskorú Miskolczi emlékezetéből: „[...] Bihar vármegye főispánjává Beöthy Ödön lett kinevezve, ki a legelső gyűlés alkalmával [...] meglátván engem a táblabírák között ezen szavakkal helyezett főjegyzői hivatalomba vissza. »Hát főjegyző úr miért nem ül szokott helyére? Üljön oda! S referáljon!« Én odaültem a gyűlés éljen kiáltásai között, s megtörtént a visszahelyezés!»³⁰ A május 23-án tartott tisztújításon az Érmelléki járás főszolgabírójának választották meg, alig egy hónap elteltével másodalispáni tisztségre érdemesítették.³¹ Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eseményeiben a végsőig kitartott, hivatalát az orosz sereg Nagyváradra való augusztusi bevonulásáig viselte, amikor a hegyeken keresztül hazamekkült álmosdi birtokára.³²

A passzív rezisztencia éveiben az érmelléki helvét hitvallású egyházmegye ülnöke, 1858-tól tíz éven keresztül segédgondnokaként tevékenykedett. Hirtelen töréssel abbamaradt politikai pályafutása folytatódott: 1860–1861 és 1867–1872 között Bihar vármegye alispánja volt, miközben 1865-ben a székelyhídi kerület képviselőjeként vett részt az országgyűlésen.³³ Tisza Kálmán felterjesztése nyomán 1875. április 21-én Középszolnok és Kraszna vármegye főispánjává nevezték ki. 1876 augusztusától az újonnan megszerveződő Hajdú vármegye és Debrecen szabad királyi város főispánjaként működött egészen 1883 májusáig.³⁴

Egy katona

A mezőteleghi család legfiatalabb gyermeke, Miskolczy Sándor (Nagyvárad, 1826. március – Aszód, 1849. április 13.)³⁵ fiútestvérei közül egyedülként választotta a katonai hivatást. Tiszti karrier iránti vágya nagy volt, fiatal korától kezdve meglehetősen céltudatossággal jelölte ki egyéni fejlődésének pontos irányait.

Katonai pályája 1841-ben indult a 9. huszárezredhez való belépésével.³⁶ Az ifjút 19 éves korában, 1845. szeptember 12-én avatták kadéttá,³⁷ majd 1846. június 2-tól megkezdte tanulmányait a Magyar Királyi Testőrségnél.³⁸ Bécsben töltött évei alkalmat nyújtottak számára a Monarchia életének szélesebb körű megismerésére. A császárváros nagyobb léptékű, fényűző rendezvényei és monumentalitása lenyűgözte a bihari közneimest. I. Ferenc császár szobrának avatási ünnepsége alkalmából esett első gárdabeli megjelenését részletekbe menő pontossággal írta le: „[...] a vártéren [...] 10 ezernyi nép

²⁹ Az 1848–49-es bihari eseményekhez ld.: Hegyesi 2000.

³⁰ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 2. d. 102.

³¹ Hegyesi 2000. 35–36.

³² Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 2. d. 102.

³³ Követválasztási eljárásról készült jegyzőkönyv. Székelyhíd, 1865. november 27. BM IV. 75.179.

³⁴ Móricz 1892. 88–91.

³⁵ Miskolczy Sándor keresztelési anyakönyvi kivonatának másolata. Mezőtelegd, 1830. szeptember 17. BM IV. 75.77.1.; Plathy József levele Miskolczy Károlynak. Aszód, 1849. április 15. BM IV. 89.720.1.

³⁶ Miskolczy Sándor gyászjelentése. Közlöny, 1849. április 24. BM IV. 75.366.

³⁷ Miskolczy Sándor levele Miskolczy Imrének. Bécs, 1845. szeptember 26. BM IV. 75.48.1.

³⁸ Miskolczy Sándor levele Miskolczy Imrének. Bécs, 1846. június 25. BM IV. 75.140.

volt, a szoborral által ellenbe volt a Királyi Tribün felállítva, a szobor négy oldalát a négy testőr sereg vette körül egész gálába öltözve, ahol én is jelen voltam [...]”³⁹

A nemesi testőrség oktatásának időbeosztása szorosabb volt az azt megelőzőnél, szorgalma azonban nem hagyott alább. Szabadidejét ugyancsak hasznosan töltötte: *„[...] a délutánt az tudományok ismétli átolvasásával töltöm [...] most a Dalmontól kiadott Frantzia Revolutiot olvasom [...] jövőbő 1-től kezdve frantzia nyelvet fogok tanulni [...] hogy kiképezésemet annnyival inkább előmozdítam.”⁴⁰*

Választott hivatásának azonban voltak árnyoldalai. A kimerítő szolgálat és gyakorlatok mellett anyagi helyzete borúlátásra adott számára okot: *„[...] meglehetősen a drágaság [...] az ember alig tud élni!”⁴¹* Komoly pénzügyi zavarokkal küzdött annak ellenére, hogy családja igyekezett a problémán segíteni. Az 1843-as birtokfelosztás alkalmával Sándornak juttatott váncsodi birtokot 1846 márciusában zálogba adta édesapja, ezzel alapozta meg a fiatalember előmeneteléhez szükséges anyagi hátteret. *„[...] a Miklós orosz cár nevét viselő magyar huszárezredbeli kadét Sándor fiam [...] katonai pályán leendő előlépésében bízok, eladását multhatatlanul szükségessé teszi [...]”⁴²* Alig telt el két hónap, és a gondoskodó apa, id. Miskolczy Lajos 1846. június 1-jén elhunyt. Sándor otthonától távol, levélben írta le gyászát: *„[...] amennyire ez nekem fáj az leírhatatlan [...] de ha az isteni végzés így akarta, meg kell nyugodva lennünk, tudván hogy mindnyájunkra e sors vár.”⁴³*

Idézett szavával élve saját sorsa hamarosan elérte. A meginduló honvédelmi harcok 1848. szeptember végén a királyi testőrseregből való kilépésre készítették, hogy főhadnagyként csatlakozzon a Kassán alakuló 20. honvédszászlóaljhoz.⁴⁴ Decemberben részt vett a Franz Schlik elleni harcokban,⁴⁵ melynek során sérülést szerzett, és december 11-én fogságba került.⁴⁶ Szabadulását követően a feldunai (VII.) hadtesthez tartozó 9. (Miklós) huszárezrednél, Gáspár András ezredesnél jelentkezett szolgálatra. Miskolczy pályája első éveit e huszárezred kötelékében töltötte, ahol atyai jó kapcsolatot alakított ki Gáspárral. Mentora közbenjárására Sándor kis idő elteltével másodkapitány lett,⁴⁷ 1849. február 13-án alszázadosi rangot kapott.⁴⁸

1849. április 12-én kelt a hír az ifjú ismételt sebesüléséről: *„[...] a katonák dicsőét [...] szegény Miskolczy Sándort találtam a Podmaniczkyak aszódai kastélyába fekvő 8 tetemes sebekbe, mely sebek közül 4 halálos. – katona társai ott állottak velem együtt könnyezve ágya körül [...]”⁴⁹*. A levél szerint *„éppen ma egy hete kapta a sebeket Hatvannál”⁵⁰*, tehát Sándor az április 5-én lezajlott lovassági összecsapás alkalmával sebesült meg, nem az április 2-ai hatvani ütkö-

³⁹ A szoboravatásra 1846. június 16-án került sor. Uo.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Miskolczy Sándor levele Miskolczy Imrének. Bécs, 1845. szeptember 26. BM IV. 75. 48.1.

⁴² Záloglevél a váncsodi birtokról. Váncsod, 1846. március 26. BM IV. 75.113.

⁴³ Miskolczy Sándor levele Miskolczy Imrének. Bécs, 1846. június 25. BM IV. 75.140.

⁴⁴ Bona 2009. 111.

⁴⁵ A kassai ütközet leírását ld.: Hermann 2004. 139-146.

⁴⁶ Ifj. Miskolczy Lajos levele Miskolczy Imréhez. Váradoszai, 1848. december 27. BM IV. 75.174.; Bona 2009. 111.

⁴⁷ Miskolczy Sándor gyászjelentése. Közlöny, 1849. április 24. BM IV. 75.366.

⁴⁸ Bona 2009. 111.

⁴⁹ Plathy József levele a Miskolczy családnak. 1849. április 12. BM IV. 75.134.

⁵⁰ Uo.

zetben.⁵¹ Utolsó „csatája” ekképpen zajlott le: „[...] hadbajtársai visszazaladtak a nagy erő-
től, ő is visszavonulván ekkor, egy uhlánus tisztnek képébe vágott, s abba a pillanatba döfött bátul
egész válla keresztül egy dárdától, mely lováról letaszította, s míg feküdt a földön rá rohantak, bátába,
karjába, különösen jobb oldalán és nyakán kapta a sebeket, és ekkor felkapaszkodva még védte ma-
gát kardjával, s egy árokba menekült, hol gróf Török mentette meg az uhlánusok dübétől [...]”.⁵²

Miskolczy alszázados a magyar seregek által április 6-án elfoglalt Aszódon töltötte
utolsó napjait báró Podmaniczky Ármin kastélyában. Májgyulladás következtében to-
vább romlott állapota, végül április 13-án belehalt súlyos sérüléseibe.⁵³ Aszódon helyez-
ték végső nyugalomra április 15-én.⁵⁴

A kedves fiú és a hős katona emlékét tudatosan ápolta a család. Miskolczy Sándor-
nak, „egy a hazáért elesett honfinak” 1861. október 21-én gyászünnepe keretében sírkövet
emeltek Aszódon „távollakó, de emlékét híven őrző testvére”.⁵⁵ A gyászünnepen Podmanicz-
ky Frigyes és Herman bárók, Plathy József és neje Hodossy Klára, az elhunyt unokahú-
ga, valamint az egybegyűlt helyi értelmiség és a lakosság vett részt.

A történeti gyűjtő

A Miskolczy családhoz köthető reformkori szerepek soron következő példája a tör-
téneti gyűjtőé. Miskolczy Károly (Mezőtelegd, 1804. október 22. – Berettyóújfalu, 1867.
március 24.) élete során Bihar vármegye vezető tisztségeit töltötte be, mindemellett év-
tizedeken át végzett történeti témájú adatgyűjtő tevékenységet. A családi hagyományok-
nak megfelelően tanulmányait a Nagyvárad Királyi Akadémián végezte.⁵⁶ A később
nagy tapasztalatot és szaktudást szerző férfi pályafutása 1824 augusztusában indult, ek-
kor a Sárréti járás esküdtjévé, három hónappal később becületbeli jegyzővé nevezték
ki. 1832 tavaszán a járás másod-alszolgabírója,⁵⁷ 1837-től főszolgabírója lett. A megye
rendjeinek bizalmából 1837 folyamán elnyerte a főjegyzői hivatalt is, bár azt nem fogad-
ta el.⁵⁸ Immár az 1848. XVI. törvénycikk alapján megtartott 1848. május 23-ai tisztújítás
alkalmával első alispánná választották,⁵⁹ alig egy hónap múlva a bárándi kerület egyhan-
gúlag megszavazott országgyűlési képviselőjeként lép elénk.⁶⁰ A forradalom és szabad-
ságharc eseményeiben – Lajos testvérével együtt – az 1849-es év augusztusáig részt vett.
Az ’50-es években visszavonultan élt,⁶¹ majd a Tiszántúli Református Egyházkerület se-
gédgondnoki pozícióját töltötte be.⁶²

⁵¹ Hermann 2004. 200-206.; Bona 1998. 209-210.

⁵² Plathy József levele a Miskolczy családnak. 1849. április 12. BM IV. 75.134.

⁵³ Plathy József levele Miskolczy Károlynak. Aszód, 1849. április 15. BM IV. 89.720.1.

⁵⁴ Miskolczy Sándor gyászjelentése. Közlöny, 1849. április 24. BM IV. 75.366.

⁵⁵ Leírás sírköemelésről. 1861. október. BM IV. 75.128.

⁵⁶ Miskolczy Károly bizonyítványa. Nagyvárad, 1822. augusztus 31. BM IV. 75.210.

⁵⁷ Id. Miskolczy Lajos bizonyáglevele hivatalviselésről. 1835. szeptember 24. BM IV. 75.105.

⁵⁸ Tisza Lajos 1837 folyamán lett ismételt alispán, immár a konzervatív erők támogatásával.

⁵⁹ Hegyesi 2000. 35.

⁶⁰ Bihar vármegye tisztségviselőinek névsora. Berettyóújfalu, 1863. december 23. BM IV. 75.126.; Hegyesi 2000. 43.

⁶¹ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML. XIII. 22. 2. d. 102.

⁶² Miskolczy Károlyt ábrázoló festményről készült fénykép. BM III. 76.15.

Fényes Karolinnal kötött házassága révén került Berettyóújfaluba, ahol még járási esküdtként tervbe vette a vármegye történetét feldolgozó monográfia elkészítését. Noha eredeti célkitűzését a munka komplexitása folytán nem sikerült véghezvinnie, a hosszú évek gyűjtőmunkája jelentős értéket képvisel. 1828, esetleg 1829 folyamán kérte fel Sár-rét helységeknek jegyzőit településük történetéről és hagyományairól szóló beszámoló elkészítésére. Halála után Tardy Sándorhoz kerültek helytörténeti vonatkozású iratai, melyeket O'sváth Pál használt fel későbbi kutatásai során.⁶³ Miskolczi átfogó vármegye-történet koncepciójába illeszthetőek emellett a szűkebb kérdésköröket körüljáró leírásai, például Bihar vármegye archontológiai adattárának összeállítása,⁶⁴ az 1864-ben publikált cikke az Alföld domborzatáról⁶⁵ vagy a Báródsági Nemes Kerület történetére, társadalmára, közigazgatására, valamint földrajzi meghatározottságára kiterő munkája. Ezen korainak számító, 1834-es kézírata saját levéltári kutatásaival kiegészítve Nábráczky Antal művén alapult.⁶⁶

Széleskörű adatgyűjtései során családtörténettel összefüggő adatok birtokába is jutott, így indultak meg genealógiai vizsgálatai, majd személyes indítatásból saját felmérések keresése. A 19. század folyamán Bihar vármegyében több Miskolczi család élt,⁶⁷ melyek közül a mezőtelegdi és pávai ág az 1830-as években változó intenzitású levelezést folytatott egymással. A Háromszéken élő Miskolczi József a mezőtelegdi idősebb és ifjabb Lajossal, Imrével és Károllyal tartott fenn kapcsolatot. Id. Miskolczi Lajost Bihar vármegye és a szomszédos erdélyi törvényhatóságok közti határrendezés eligazítására küldték ki, ekkor találkozott Zalánán Miskolczi Józseffel, és a névegyezésre felfigyelve barátságot kötöttek.⁶⁸ A levélszövegek gyakran felbukkanó tartalmi eleme a család ismertetése, olykor fontos gyakorlati céllal: 1835-ben egy perben van szükségük a mezőtelegdieknek Miskolczi Gáspár osztálylevelére.⁶⁹

A kiterjedt családi kapcsolatok számontartása jellemző a köznemesi családokra, hiszen a megyei adminisztráció tisztségviselői számára szükségszerű volt a származás igazolása. A Miskolczi Károlynak írt levelekben viszont rendszerezettebben és nagyobb arányban jelenik meg e téma. A hasonló jellegű tematika arra enged következtetni, hogy ez esetben egy mélyebb igény merült fel. A család történetének búvárlása a rokonsági kapcsolatok tisztázásával, családi iratok és vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatok megosztásával valósult meg.⁷⁰

A szabadságharc leverése után folytatott életmódja megfelelő háttérrel biztosított Miskolczi számára a kutatási tevékenységre. Önálló gyűjtésein kívül egyre szélesedő kapcsolatrendszere nyújtott neki segítséget. Jelentős inspirációt jelentett Nagy Ivánnal, a máig az egyik legnagyobb hatású genealógussal folytatott levelezése. Nógrád vármegye főlevéltárnoka 1857-1865 között 12 kötetben tette közzé „Magyarország családai

⁶³ Miskolczi helytörténeti gyűjteményének nagy része elveszett. Tardy pusztán 10-12 jelentést adott át O'sváth részére. O'sváth 2009. 60.

⁶⁴ Bihar vármegye tisztségviselőinek névsora. Berettyóújfalú, 1863. december 23. BM IV. 75.126.

⁶⁵ Miskolczi 1864. 218.

⁶⁶ A Báródság levéltára a 19. század folyamán megsemmisült. Miskolczi Károly Báródsági Nemes Kerület-ről szóló leírásához ld.: Nyakas 2001.

⁶⁷ Micskei, roglaticzai, pávai és mezőtelegdi Miskolczi családok. Borovszky 1901. 640.; Nagy 1860. 512-515.

⁶⁸ Miskolczi József levele Miskolczi Károlynak. Páva, 1838. július 18. BM IV. 75.241.1.

⁶⁹ Miskolczi József levele id. Miskolczi Lajosnak. Páva, 1835. BM IV. 75.270.

⁷⁰ Miskolczi József levele Miskolczi Károlynak. Páva, 1837. július 27. BM IV. 75.271.1.

czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal” c. munkáját, melynek VII. darabjának megjelenése után,⁷¹ 1861. november 10-én Miskolcзы megkereste a szerzőt. A történész 1861. december 12-én kelt levelében találhatóak az erre való utalások, a kapcsolatfelvétel kezdetét mutató udvariassági elemek formájában. A novemberi levelet nem kapta kézhez, ezért csak a december 4-ei levélre tudott válaszolni. Ebben Miskolcзы „családi ismertetéseket” mellékel, amelyeket Nagy felhasznált a később megjelent pótlékkötetben.⁷²

A novemberi levél hiányában csak az arra adott válaszból következtethetünk annak tartalmára. A történész a kötethez felhasznált forrásairól adott tájékoztatást. A mezőtelegdi Miskolcзыak családfájáról szerzett információit Décsey Miklós közléséből nyerte, aki ezzel együtt a Csulyakoktól való leszármazásra is ráirányította figyelmét.⁷³ Ezen a ponton valósult meg az információk kölcsönös hasznosítása: Nagy Iván a Miskolcзы Károly által közölték alapján készítette el a Szodoray család leszármazási tábláját⁷⁴ az 1863-ban kiadott 10. kötetben, bár két helyen Károly közlésétől eltérő név szerepel (Eszter Eulália, Farkas pedig Miklós néven).⁷⁵

Károly pártfogásába vette a családfakutatást, és Lajos testvérével együtt igyekezett a debreceni és érmelléki terület, illetve az egyházmegyei könyvtár vonatkozó anyagait feltárni.⁷⁶ Ifj. Miskolcзы Lajos tehát aktív segítője volt a gyűjtésnek. Az említetteken túl a Kölcsey családra vonatkozó adatokat kutatta fel,⁷⁷ majd Décsey Miklóssal vette fel a kapcsolatot.⁷⁸ A Décsey által visszajuttatott családi iratokat és a nemzedékrendi tábla másolatát Nagy Iván egyaránt felhasználta.⁷⁹

Miskolcзы Károly és Nagy Iván levelezésének főszereplője a régi előd, Miskolczi Csulyak István volt, akinek „emlékkönyve” 1861 végén a mezőtelegdiek birtokában volt. A történész érdeklődött jellegéről és tartalmáról, ugyanis a Rákóczi családra, főként Rákóczi Lajosra vonatkozó adatokat feltételezett benne, ezért az eredeti kézirat elküldését kérte. „*Valjon nem csupán halotti beszédeket tartalmaz-e ezen kézirat?*”⁸⁰ Ma már tudjuk, hogy az „emlékkönyv” tulajdonképpen egy omniarium, amely az egyik legrészletesebb 17. századból való magyarországi peregrinációt örökíti meg, emellett életrajzi leírásokat és költeményeket is tartalmaz. Miskolcзы Károly leveleinek köszönhetően tanúi lehetünk a pillanatnak, amikor tudomást szerez e fontos dokumentumról a történettudomány. Miskolczi Csulyak hátrahagyott iratait napjainkban két helyen őrzik: az 1629-től 1645-ig vezetett „*Diarium Senioratus mei*” című kézirat gyűjtemény a Sárospataki Református Nagykönyvtárban, az 1601 és 1628 között keletkezett „*Diarium*

⁷¹ Nagy 1860.

⁷² Nagy 1868.

⁷³ Nagy Iván levele Miskolcзы Károlynak. Pest, 1861. december 12. BM IV. 75.145.2.

⁷⁴ Miskolcзы Károly a Szodorayokról hiányos ismeretekkel rendelkezett, a meglévőket Szirmay Antal munkájából tudta. Szirmay 1809–1810. Az adatokat kiegészítette az általa ismert családtagokkal. Miskolcзы Károly levele Nagy Ivánnak. Berettyóújfalu, 1861. december 15. BM IV. 75.145.1.

⁷⁵ Nagy 1863. 779. és 782–783.

⁷⁶ Miskolcзы Károly levele Nagy Ivánnak. Berettyóújfalu, 1861. december 15. BM IV. 75.145.1.

⁷⁷ Ifj. Miskolcзы Lajos apósa Kölcsey Sámuel volt.

⁷⁸ Szodoray Eszter testvére, Sándor Décsey Terézt vette nőül. Az ő testvére Ferenc, akinek unokája Décsey Miklós.

⁷⁹ A közölt információk nyomtatásában hiba történt. Décsey Miklós levele Ifj. Miskolcзы Lajosnak. Érőrkőrös, 1862. május 5. BM IV. 75.231.1.

⁸⁰ Nagy Iván levele Miskolcзы Károlynak. Pest, 1861. december 12. BM IV. 75.145.2.

Apodemicum” – amely 50 lapon összesen 16 beszédet tartalmaz – az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található.⁸¹

Károly válaszában leírást adott a kéziratról, melynek tartalmából arra következtethetünk, hogy az utóbb említett gyűjteményről beszélt.⁸² Helyesen érzett rá a kézirat jelentőségére, ezért megkezdte az önálló adatgyűjtést a Csulyakokra vonatkozóan történelmi témájú folyóiratok és könyvek alapján.⁸³ Elkészített jegyzetei pontosak, megegyeznek a ma ismert életrajzi adatokkal. Csulyak irataiból Miskolczy emelt ki részleteket, hogy azokat másolatok formájában a nagyközönséggel is megismertesse.⁸⁴ A kutatásainak volt még egy fontos hozadéka: a felmenők Thököly és Rákóczi családokkal való kapcsolata tovább erősítette a mezőtelegi Miskolczyak református hit és függetlenségi politikai hagyomány iránti elköteleződését.

Miskolczy Károly családjának történetével kapcsolatos iratait elkülönítve kezelte, majd a hatvanas években elküldte Nagy Iván részére.⁸⁵ A Bihari Múzeumban található egy családtörténetről szóló összefoglalásnak szánt, töredékesen fennmaradt kézirat, mely az alapul vett Nagy Iván-féle munka mellett főként levéltári kutatásokon alapszik. A szöveg egyetlen személy keze munkája, szerzője jelenleg nem ismert. A leírásban Károly halála után megjelent munkákra történik hivatkozás, melyekre tartalmilag is döntő gondolatmenetek épülnek. A legkésőbb megjelent hivatkozott munka 1884-ben látott napvilágot, ezért a kézirat keletkezése is erre az időszakra tehető.⁸⁶ Miskolczy tevékenysége nagy segítséget nyújtott a család későbbi leszármazottainak is, hiszen a 20. század elején két alkalommal kényszerült ifj. dr. Miskolczy Imre (1853-1915) hivatalához szükséges nemességigazolási eljárásban részt venni.

„[...] az igazi bölcsesség abban áll, ha sorsunkba bele találjuk magunkat [...]”⁸⁷

A fennmaradt személyes iratok összetett képet rajzoltak a mezőtelegi Miskolczy család közösségben betöltött funkcióiról. A vármegyei ellenzéki politikus és a katona mellett a történelmi gyűjtő hivatása is jól illik a jómódú, közdolgok iránt elkötelezett elit-

⁸¹ Koller 2007. 186.

⁸² A válaszában Miskolczy összegzést adott a kézirat tartalmáról: latin és magyar nyelvű erkölcsi témákról írt értekezések és versek, amit Miskolczy Csulyak István életére vonatkozó események leírásai szakítanak meg. 1609-ben, mint a váradi református egyházi zsinat tagja, a váradi vár állapotáról készített leírást, melyet később Kereszturi József, váradi kanonok felhasznált. Az emlékkönyv tartalmazza az id. és ifj. Rákóczy Zsigmond és Rákóczy Lajos felett mondott magyar gyászbeszédet. Miskolczy Károly levele Nagy Ivánnak. Berettyóújfalu, 1861. december 15. BM IV. 75.145.1.; Miskolczy Csulyak Thököly Miklós tanítójaként az 1601 szeptemberében megkezdett külföldi útját írta le. Szabó 2011. 119-128.; A váradi vár leírásához ld.: Kereszturi 1806.

⁸³ Egyházi Magyar Történelmi Emlékek 1860-ban megjelent kiadványából írt jegyzet. BM IV. 75.82.1.; Tóth Ferenc: A helvetziai vallástételt követő túl a tiszai superintendenciában élt református püspökök élete e jelen való időkig lehozva című, 1812-ben kiadott könyvből írt jegyzet. BM IV. 75.80.1.; Magyar írók. Életrajzgyűjteményének 1858-as kiadásából készített jegyzet. BM IV. 75.81.2.; Sárospataki Füzetek 1860-ban megjelent kiadványából írt jegyzet. BM IV. 75.81.1.

⁸⁴ Thököly Sebestyén szakácsának, Szentbenedeki Mihály szakácskönyvének másolatát Miskolczy 1862-ben közölte. Jókai Mór a Vasárnapi Ujság hasábjain folytatásokban tette közé. Jókai Mór (Kakas Márton) 1862.

⁸⁵ Tardy Sándor levele ifj. dr. Miskolczy Imrének. Berettyóújfalu, 1903. június 28. BM IV. 89.392.8.1.

⁸⁶ Családtörténeti leírás. BM IV. 75.232.

⁸⁷ Ifj. Miskolczy Lajos levele. Debrecen, 1880. december 5. MNL HBML XIII. 22. 1. d. 131-132.

hez, az ábrázolt szerepek jellegében keveredtek egymással a hagyományos és az új típusú elemek. Bihar vármegye vezető tisztségein keresztül a Miskolczyak részt vettek a közélet irányításában, reprezentatív személyiségekként példamutatással jártak elől a polgárosodás korszakában.

A Miskolczy család a liberális ellenzéki orientációhoz csatlakozott. A korszak elvárásainak megfelelő társadalmi átalakulást lendületes jogkiterjesztés útján képzeltek el, amelyet a reformkori magyar liberalizmus eszközrendszerével, az érdekegyesítés módszerével igyekeztek elérni. Az adminisztrátori rendszer alkotmánysértő lépései, annak erőszaktól sem mentes kényszerítő jellege adta haladó elveikhez a jogvédő ellenzékiiséget.

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eseményeiben a család minden erejével kivette részét. Miskolczy Károly országgyűlési képviselőként, ifj. Miskolczy Lajos alispánként, míg Miskolczy Sándor honvédő katonaként vállalta a legnagyobb áldozatokat. Áttekintettük az ifjú katona rövid, de sikerekben gazdag előmenetelét, és érzékeltettük a mindörökké vágyak képébe merevedett nagyra törő terveit.

Miskolczy Károly évtizedeken át folytatott hely- és családtörténeti gyűjtései révén a műveltség iránti mély elköteleződést vizsgáltuk. Érdeklődésének bizonyos irányai önmagukon túlmutató üzenettel is bírtak: a Rákóczi és a Thököly családokhoz fűződő kapcsolatok keresése által hangsúlyossá vált a függetlenségi tradícióhoz való tudatos kötődés. A hagyomány további felerősödését elősegítette az 1848–49-es eseményekben való részvétel és Miskolczy Sándor hősi halála.

Az elemzés a magyar történelem új tendenciái felé mutató tevékenységeket vette górcső alá, a modern korszakba való átlépés emberi tényezőit adott élethelyzetek és azokban hozott döntések formájában. A családtagokat a legfontosabb értékek mozgatták: a törvény, a haza és a család.

Nikolett Liszes

Nobiliary Roles in the Nineteenth Century History of the Miskolczy Family of Mezőtelegd

The members of the Miskolczy family of Mezőtelegd were the key members of the public life of Bihar county in the 18–20th century. The present study analyzes three roles related to the 19th century elite consciousness, based on the family's document legacy. The first example is jr. Lajos Miskolczy, the county's opposition politician, then through the life of Sándor Miskolczy, we examine a soldier career, finishing with presenting Károly Miskolczy's decades long history-themed collecting activities.

Források

Levéltári források

BM	Bihari Múzeum. IV. Általános Történeti Dokumentumok Gyűjteménye. III. Történeti Tárgyi Gyűjtemény.
MNL HBML	Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára. XIII. 22. A Miskolczy család iratai (1709–1916). IV. A. 1/a. Bihar vármegye nemesi közgyűlésének iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek.

Nyomtatott források, forráskiadványok

Brigovác – Petró – Sándor 2011.	Sárréti kurrentáló könyv. Hivatali körlevelek a 19. század eleji Bihar vármegyéből. Szerk.: Brigovác László, Petró Leonárd és Sándor Mária. Berettyóújfalu, 2011.
Horváth 1868.	Horváth Mihály: Huszonöt év Magyarország történetéből. 1823–1848. III. k. Pest, 1868.
Kemény 1903.	Kemény Zsigmond: A biharmegyei 1845. december 15-iki gyűlés leírása. Közli: Ferenczi Zoltán. In: Budapesti Szemle, 116. k. (1903), 322. sz. 127–141.
Kereszturi 1806.	Kereszturi József: Compendiaria descriptio foundationis ac vicissitudinum episcopatus et capituli M. Varadiensis. II. Magno-Varadini. 1806.
O'sváth 2009.	O'sváth Pál: Bihar Vármegye Sárréti Járás leírása. A csengerújfalusi O'sváth és vele rokon családok története, dokumentumai és írásai. Bev. és a jegyz. írta: Seres István. [Bp.], 2009.
Szárazberky 1931.	Szárazberky Nagy József (1800–1878) emlékjegyzetei. Sajtó alá rendezte: Nagy Ödön. Bp., 1931.
Szirmay 1809–1810.	Szirmay Antal: Szathmár vármegye fekvése, története és polgári ismérte. I–II. k. Buda, 1809–1810.

Hírlapok, folyóiratok

Jókai 1862.	Jókai Mór (Kakas Márton): Nemzeti eledeleink. Vasárnapi Ujság, 9. évf. (1862), 27. sz., 1862. július 6. 321. Régi magyar szakácskönyv. [Szentbenedeki Mihály kéziratát közléstesi:
-------------	--

Miskolczy Károly] Vasárnapi Ujság, 9. évf. (1862), 28. sz., 1862. július 13. 333.; 29. sz., 1862. július 20. 345.; 30. sz., 1862. július 27. 357.; 31. sz., 1862. augusztus 3. 369.; 32. sz., 1862. augusztus 10. 383.

Miskolczy 1864. Miskolczy Károly: A magyar alföldi halmokról. Vasárnapi Ujság, 11. évf. (1864), 23. sz., 1864. június 5. 218.

Szakirodalom

Bona 1998. A szabadságharc katonai története: Pákozdtól Világosig. 1848–1849. Szerk.: Bona Gábor. Bp., 1998.

Bona 2009. Bona Gábor: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban. II. k. Bp., 2009.

Borovszky 1901. Bihar vármegye és Nagyvárad. In: Magyarország vármegyéi és városai. Szerk.: Borovszky Samu. Bp., 1901.

Hegyesi 2000. Hegyesi Márton: Bihar vármegye 1848–49-ben. In: Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei. 24. Debrecen, 2000.

Hermann 2004. Hermann Róbert: Az 1848–1849-es szabadságharc nagy csatái. Bp., 2004.

Koller 2007. Koller András: Miskolci Csulyak István korai beszédeiről. In: Irodalomtörténeti Közlemények, 111. (2007), 1–3. sz. 185–201.

Móricz 1892. Móricz Pál: A magyar országgyűlési pártok küzdelmei a koronázástól a Deák és balközép pártok egybeolvadásáig: 1867–1874. I. k. Bp., 1892.

Nagy 1860. Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. VII. k. Pest, 1860.

Nagy 1863. Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. X. k. Pest, 1863.

Nagy 1868. Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pótlékkötet. Pest, 1868.

Nyakas 2001. Nyakas Miklós: Eltűnt iratok nyomában. Egy hajdanvolt kiváltságolt terület, a Báródság. Hajdúböszörmény, 2001.

Petró 2010. Petró Leonárd: Tisza Lajos, a bihari adminisztrátor. In: Bihari Diéta VI–VII. Szerk.: Kolozsvári István – Török Péter. Berettyóújfalu, (2010). 59–75.

Szabó 2011. Szabó András: Miskolci Csulyak István Heidelbergben. In: Bibliotheca et Universitas: Tanulmányok a hatvanéves Heltai János tiszteletére. Szerk.: Kecskeméti Gábor – Tasi Réka.

Miskolc, (2011). 119-128. <http://magyarszak.uni-miskolc.hu/kiadvanyok/heltai60/heltai60.pdf>
(Utolsó letöltés: 2013. szeptember 12.)

Varga 1964.

Varga János: „A kőszívű ember fiai”-nak történeti mintái és forrásai. In: Irodalomtörténeti Közlemények, 68. (1964), 5–6. sz. 614–642.

Szikla Gergő

A Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára

A Levéltár iratanyaga

A Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának (továbbiakban: Levéltár) jogelődjét, a Debreceni Állami Levéltárat 1952-ben hozták létre három törvényhatóság: Debrecen város, Bihar és Hajdú vármegyék levéltárainak egyesítésével.

A Belügyminisztérium még 1950-ben elrendelte, hogy Bihar Megye Levéltárát Berettyóújfaluból szállítsák Debrecenbe, és helyezték el Hajdú Megye Levéltárában. Az átköltöztetés a megyei levéltár új helyiségébe 1950 augusztusára történt meg, ekkorra alakult ki a Hajdú-Bihar Megyei Közlevéltár. Debrecennek ugyanakkor külön levéltára volt: a Debrecen Városi Közlevéltár. Az államosítás lehetővé tette, hogy a levéltárak begyűjtsék a városi és községi önkormányzatok, az állami érdekeltségű gazdasági és állami szervek történeti értékű iratait. Így került sor a volt hajdúvárosok, majd a községek, illetve a különböző államigazgatási szervek, oktatási intézmények és más jogalkalmazó szervezetek irategyűjtésének beszállítására és megőrzésére.

A Debreceni Állami Levéltár 1952-ben alakult meg, amikor a közoktatási miniszter 864-011/1952. K. M. utasításával a Hajdú-Bihar Megyei Közlevéltárat, valamint a Debrecen Városi Közlevéltárat egyesítette és a Magyar Országos Levéltárral együtt egységes hálózatba szervezte. Az állami levéltár hatásköre alapján a törvényhatósági iratok mellett gyűjtötte az állami, a városi, a községi, a közületi szervek és a vállalatok régebbi iratait is.

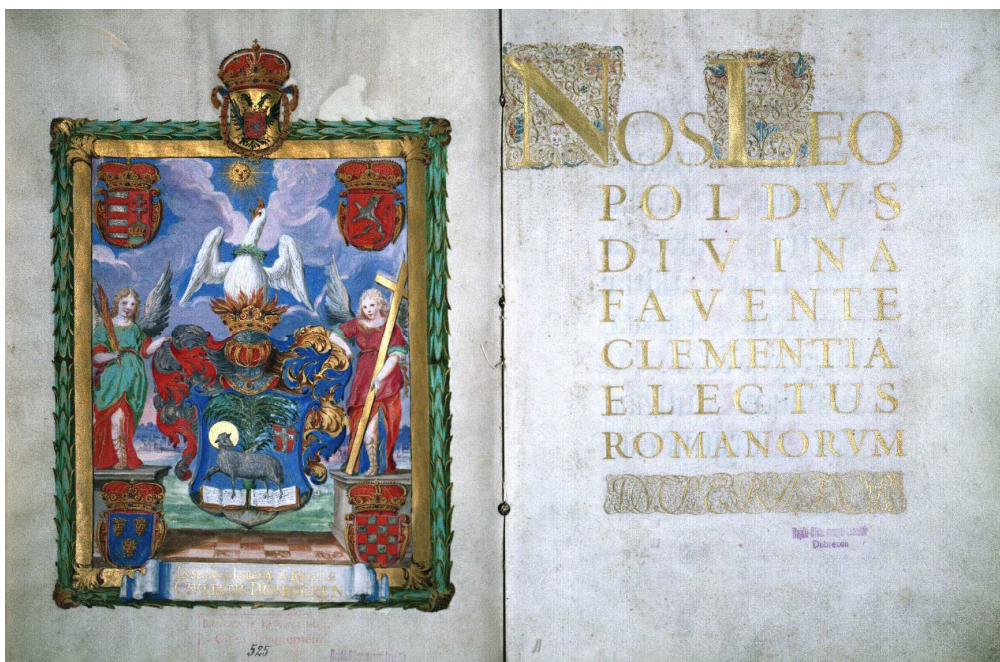
1968-ban 17 esztendőös állami múlt után a levéltárak visszakerültek a megyékhez. Ezt követően a most már Hajdú-Bihar Megyei Levéltár néven működő közgyűjtemény elhelyezési feltételei továbbra sem javultak. Hogy enyhítsenek a gondokon Hajdúböszörményben fióklevéltárat létesítettek, ahová 1981-ban visszakerültek a Hajdúkerület iratai. Később ide szállították az egyházi és az állami anyagkönyveket, valamint Hajdúböszörmény, Hajdúdorog, Hajdúnánás, Folyás, Görbeháza, Polgár, Tiszagyulaháza, Újtikos és a területükön működött és működő intézmények iratait is.

2012. január 1-jétől kezdve a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár – a többi önkormányzati fenntartású megyei levéltárhoz hasonlóan – újra állami fenntartásba került, majd ugyanezen év október 1-jén létrejött a Magyar Nemzeti Levéltár. Ezáltal a megyei levéltár intézményi önállósága megszűnt, azonban a közfeladat-ellátás tartalmi elemei nem változtak.

A fentebb leírtak alapján tehát a Levéltár iratanyaga Debrecen város, az egykori Bihar és Hajdú vármegyék, majd 1950-től Hajdú-Bihar megye és településeiknek történetébe enged bepillantást.

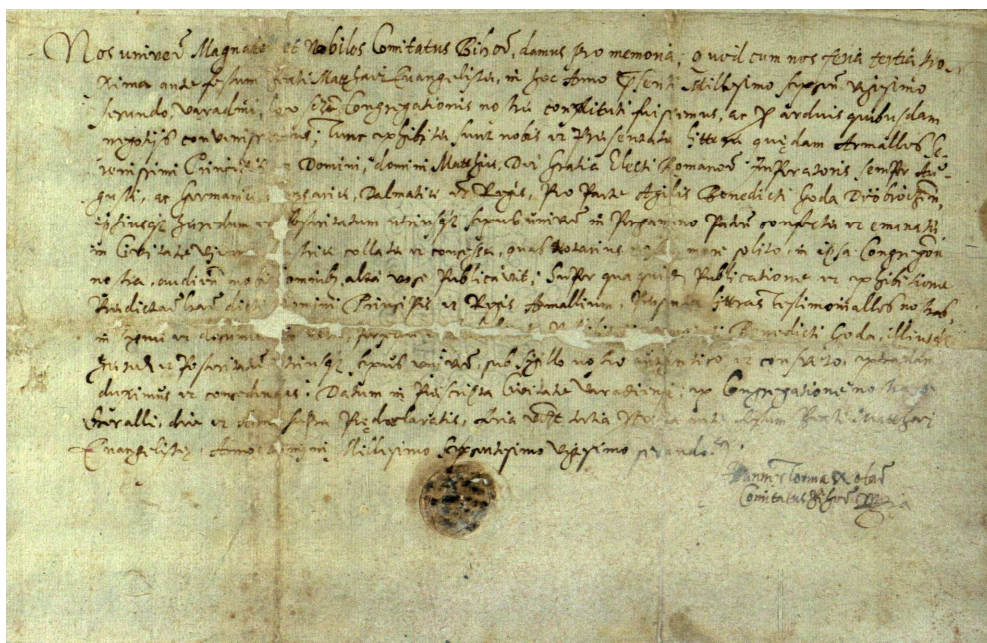
Debrecen Város Levéltárából már jóval a mohácsi vészt megelőző időből maradtak ránk oklevelek, melyek közül a legrégebbi 1294-ből származik, és káptalani másolatban maradt fenn. A város történetének kutatásához az oklevelek mellett a város birtokaira vonatkozó iratok, a csaknem teljes sorozatot alkotó városi jegyzőkönyvek (1547-1848), az 1707-től vezetett polgárkönyv, a népszámlálási iratok és az 1518-tól őrzött végrende-

letek állnak a rendelkezésünkre. Debrecen város törvényszéki fondja 1604-től 1848-ig őrzi a peres eljárások iratait. A debreceni céhek történetileg és esztétikailag is egyedülálló dokumentumai mellett nagyon fontosak az egykori titkos levéltár iratsorozatai vagy a kéziratos térképek 1750-től. Debrecen város iratai a gazdaság-, a társadalom-, a politika- és a művelődéstörténet kiapadhatatlan forrásai.

Debrecen szabad királyi városi oklevele (1693)

Bihar vármegye középkori és kora újkori iratai Nagyvárad 1660-as török ostroma idején elpusztultak, ezért a vármegye nemesi közgyűlésének jegyzőkönyvei csak 1688-tól maradtak fenn. Iratanyagát tovább csökkentette az I. világháborút lezáró trianoni békediktátum, melynek következtében a vármegye területének közel háromnegyedét és székhelyét, Nagyváradot Romániához csatolták. A Levéltárunkban azonban még így is jelentős mennyiségű vármegyei, járási, települési, államigazgatási és intézményi irat maradt fent, amelynek egy része a kutatók által még feltáratlan. A fentebb említett közgyűlési iratok (1622–1848) mellett a történettudomány szinte minden területe számára felbecsülhetetlen forrásértékkel bírnak Bihar Vármegye Törvényszékének iratai (polgári, nemességi és tiszti perek) és a gyűjteményes fondok, úgymint az összeírások, a járási iratok, a szabályrendeletek, az egyesületi alapszabályok és a vízügyi iratok.

Bihar vármegye legrégebbi ismert pecsétje (1622)

A Hajdúkerület levéltára 1605-től őriz okleveleket és jogbiztosító iratokat. Jelentős források az 1694-től vezetett jegyzőkönyvek és az 1702 és 1846 között keletkezett hajdúösszeírások. A hajdúvárosok közül Hajdúböszörmény, Hajdúnánás és Hajdúszoboszló közigazgatási iratai nagyobb hiányok nélkül találhatóak meg. Az 1876-ban több törvényhatóságból létrehozott, Debrecen székhelyű Hajdú vármegye iratanyaga kisebb nagyobb hiányosságokkal került 1950-ben a Levéltár kezelésébe. A II. világháború végén, a Dunántúlra való menekítés közben a főispáni iratok nagy, az alispáni iratok kis része pusztult el, míg a Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvei 1941-ig maradtak meg.

Kutatószolgálat

A Levéltár három helyen tart fenn kutatószolgálatot:

Központi Kutató:

Cím: 4024 Debrecen, Vármegyeháza u. 1/B.

Postacím: 4001 Debrecen, Pf.: 39.

Telefon: 52/503-296 (Titkárság),
52/503-297 (Kutatószolgálat)

Mobil: 20/311-4621

E-mail: leveltar@hbml.hu

Kossuth utcai Kutató:

Cím: 4024 Debrecen, Kossuth u. 12-14.

Mobil: 20/311-2556

Hajdúböszörményi Fiókleveletár:

Cím: 4220 Hajdúböszörmény, Dorogi u. 5.

Postacím: 4221 Hajdúböszörmény, Pf.: 71.

Mobil: 30/6377-974

E-mail: fiokleveltar@hbml.hu

A Levéltár illetékességi és gyűjtőköre Hajdú-Bihar megye; azon belül a debreceni részlegekhez a Berettyóújfalui, Debreceni, Derecskei, Hajdúszoboszlói, Nyíradonyi, Püspökladányi járások és azok települései tartoznak, míg a Hajdúböszörményi Fióklevéltárhoz a Balmazújvárosi, Hajdúböszörményi, Hajdúhadházi, Hajdúnánási járások és azok települései.

A Központi Kutató Őrzi Debrecen város közigazgatási, törvényszéki, testületi, egyesületi, oktatási és intézményi iratait a kezdetektől napjainkig, a vállalatok és szervezetek iratanyagát, a pártarchívumot és a gyűjteményeket. A Kossuth utcai Kutató Őrzi Bihar és Hajdú vármegyék és Hajdú-Bihar megye közigazgatási, törvényszéki, testületi, járási, települési (kivéve a Fióklevéltárban őrzötteket), bizottsági, egyesületi, oktatási és intézményi iratait a kezdetektől napjainkig, államigazgatási és igazságszolgáltatási iratanyagokat, családok és személyek iratait.

A Fióklevéltár a begyűjtött iratanyagot feldolgozza, kutathatóvá teszi és segédletekkel látja el, azonban őrzése – hely hiányában – csak a következő iratanyagoknak történik helyben (a többit a fentebb felsorolt munkálatok elvégzése után átadja a debreceni részlegeknek):

- a Hajdúkerület iratanyaga a kezdetektől 1876-ig;
- Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Hajdúdorog, Polgár nagyhajdú városok iratanyaga kezdetektől napjainkig;
- Görbeháza, Folyás, Tiszagyulaháza, Újtikos települések iratai kezdetektől napjainkig;
- Bihar és Hajdú vármegyék, Debrecen város egyházi anyakönyvi másodpéldányai;
- Bihar és Hajdú vármegyék, Hajdú-Bihar megye, Debrecen város állami anyakönyvi másodpéldányai és a hozzájuk tartozó UB-k.

Hajdúböszörményi raktárbeliség

A kutatás ingyenes, a kutatótermek keddtől csütörtökig 8.00-tól 15.30-ig, pénteken 8.00-tól 13.00-ig tartanak nyitva. Évente két alkalommal, nyáron és télen egy-két héten keresztül szünetel a kutatószolgálat.

A Központi Kutatóban biztosított a Levéltár és az MNL Országos Levéltára mikrofilmjeinek a kutatása. Az Országos Levéltár mikrofilmjeit postaköltség ellenében tudjuk lekérni Debrecenbe. A kölcsönzés az anyakönyvi gyűjtemény esetében 2015. január 1-től meg fog szűnni, ugyanis ezekről a mikrofilmekről digitális másolat készül, melyek online hozzáférhetőek lesznek a kutatóteremben elhelyezett számítógépeken. Ezáltal több száz település egyházi anyakönyvei válnak díjmentesen, egy időben és egy helyszínen elérhetővé.

A kutatóknak lehetőségük van fény- és digitális másolatokat készíttetni, illetve fényképet készíteni a dokumentumokról. A Levéltár jelenlegi reprográfiai szolgáltatásait és díjait az alábbi táblázat tartalmazza:

A MÁSOLAT TÍPUSA		ÁR	
Fénymásolatok készítése			
Fénymásolat eredeti iratról, papíralapú másolatról		A4 méret	100 Ft/másolat
		A3 méret	150 Ft/másolat
Digitális fényképezés/szkennelés			
Iratok szkennelése	Kutatói változat (200 dpi, JPG, szerkesztés nélkül)	A3 méretig	260 Ft/felvétel
		A3 mérettől	280 Ft/felvétel
	Nyomdai minőség (300 dpi, TIFF, szerkesztett)	A3 méretig	300 Ft/felvétel
		A3 mérettől	320 Ft/felvétel
Kötetek szkennelése	Kutatói változat (200 dpi, JPG, szerkesztés nélkül)		300 Ft/felvétel
	Nyomdai minőség (300 dpi, TIFF, szerkesztett)		350 Ft/felvétel
Fényképek, képeslapok és rajzok (A3-ig) szkennelése	Kutatói változat (200 dpi, JPG, szerkesztés nélkül)		320 Ft/felvétel
	Nyomdai minőség (300 dpi, TIFF, szerkesztett)		380 Ft/felvétel
Pecsétek, címerek és tárgyak fényképezése			550 Ft/felvétel
Oklevelek, címereslevelek, térképek, tervek, tervrajzok, géprajzok és rajzok (A3-tól) szkennelése	Kutatói változat (200 dpi, JPG, szerkesztés nélkül)	A1 méretig	550 Ft/felvétel
		A1 mérettől	630 Ft/felvétel
	Nyomdai minőség (300 dpi, TIFF, szerkesztett)	A1 méretig	1 550 Ft/felvétel
		A1 mérettől	1 800 Ft/felvétel
CD lemezre másolás			300 Ft/darab
DVD lemezre másolás			400 Ft/darab
Saját lemezre (CD, DVD) vagy pendrive-ra másolás, letöltés az MNL HBML szerveréről, e-mail címre továbbítás			díjmentes
Nyomtatás az MNL HBML digitális gyűjteményeiből			
Színes nyomtatás nyomtatópapírra (80 grammos)		A4 méret	320 Ft/oldal
Fekete-fehér nyomtatás nyomtatópapírra (80 grammos)		A4 méret	60 Ft/darab
		A3 méret	100 Ft/darab
Fotójegyek			
Félnapos (4 óra időtartamra)			2 400 Ft
1 napos			3 200 Ft
10 alkalmas fotóbérlet (10 x 1 napos időtartamra, 12 naptári hónapra)			14 400 Ft
20 alkalmas fotóbérlet (20 x 1 napos időtartamra, 12 naptári hónapra)			25 600 Ft
Éves fotóbérlet (12 naptári hónapra)			45 000 Ft
Mikrofilm-szkennelés			
Kutatói digitális filmszkenner (kutató által készített felvételek)			125 Ft/felvétel
Mikrofilm-szkennelés az MNL HBML munkatársai által	Összefüggő, folyamatos (egy filmtekercsről)		250 Ft/felvétel
	Nem összefüggő (válogatás)		450 Ft/felvétel

A megrendelések átfutási ideje a megrendeléstől számítva legfeljebb 10 munkanap. Nagyobb megrendelések esetén a vállalási határidőt egyedileg állapítjuk meg. A sürgősségi felár (3 munkanapon belüli teljesítés esetén): +100%. Minden egyes másolatot, minden esetben ellátjuk a Levéltár azonosító jelével (az intézmény nevével): digitális másolatokat vízzel, fénymásolatokat és nyomtatásokat fekete bélyegzővel, fényképeket átlátszó fóliával. Csak abban az esetben hagyható el az azonosító jel, ha az adott másolatot publikálás céljából kéri és rendelkezik közlési engedéllyel.

A levéltári anyagról készített technikai másolat publikálása esetén – akkor is, ha a fotójegy megváltását követően saját felvétel készül – az intézménytől előzetesen külön közlési engedélyt kell kérni az erre rendszeresített formanyomtatványon. A közlési engedély díjának megállapítása minden esetben egyedi elbírálás alapján történik.

Fénymásolat nem készíthető az alábbi iratokról: térképekről, tervekről, oklevelekről, savasságtól töredező iratokról, penészes iratokról, viaszpecsétetes iratokról, pergamenről, fényérzékeny színezékeket tartalmazó iratokról, leválásra vagy elkenődésre hajlamos íróanyagú iratokról, a másológép munkalapjánál nagyobb méretű iratról, eredeti fényképről, nehéz, sérült, szoros kötésű könyvről vagy kötetről.

Mikrofilmről digitális fényképfelvételt fotójegy ellenében lehet készíteni az anyakönyvi mikrofilmek kivételével.

A kutatószolgálattal kapcsolatos változásokról, információkról (nyitvatartási idő, reprográfiai díjak, nyomtatványok, stb.) a kutatók a honlapunkon tájékozódhatnak: <http://hbml.archivportal.hu>.

A Levéltár honlapja és adatbázisai¹

A Levéltár honlapján (<http://hbml.archivportal.hu>) többek közt megtalálhatóak az intézményünkhöz köthető információk (elérhetőségek, munkatársak, intézményi kapcsolatok, stb.), a közérdekű adatok, a kutató- és ügyfélszolgálattal kapcsolatos tudnivalók és a kutatási segédletek. Galériájában a rendezvényeinkről, kiállításainkról készült képek láthatóak, továbbá itt mutatjuk be a történelmi Bihar vármegye építészeti örökségeit, műemlékeit és Hajdú-Bihar megye hősi emlékműveit. A honlapon rendszeresen jelennek meg a Levéltár hírei és meghívói, beszámolók a rendezvényekről, kisebb terjedelmű cikkek érdekesebb iratokról és megjelenő kiadványokról. A digitális levéltáron belül regisztráció után az elektronikus könyvtárban, a digitalizált iratokban és az adatbázisokban kutathatnak az érdeklődők.

¹ A Levéltár adatbázisairól bővebben az Új Nézőpont I. évfolyam 1. számában olvashatnak az érdeklődők.

MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR
HAJDÚ-BIHAR MEGYEI LEVÉLTÁR

Főoldal / Főoldal /

Keresés

Főoldal

Levéltárunkról

Közérdekű adatok

Kutató- és ügyfélszolgálat

Segédletek

Galéria

E-levéltári Portál

TIOP-1.2.2-11/1-2012-0036

I. világháború 1914-1920

Digitális levéltár

Bejelentkezés

Főoldal

Száz éve hullott le a lepel a debreceni Kossuth szoborról

„És itt a déltájak városában
Legnagyobb a Kossuth-vízíó,
Száz jó magyar trónt dönt s koronát tördel,
S úgy tetszik, ez a száz: húszmilliói
Megrendül az Úristen szentegyháza,
Mikor egy új gyermek sir benne fel:
A kis magyar köztársasági Krt a
Kormányzó karján egekig emel.
...
Kossuth! Te csak állj és szavalj nekünk
Túnt szép időkről... Mi majd halgatunk.
Vasámaponként felnézünk rád, és
Örülünk, hogy még magyarok vagyunk.
S ha majd nem bíjuk roskadón adónkat:
Leszállunk öntő szellemünk;
S míg azt kiálljuk: „Ejjen a szabadságl”.
Értettedből pengőket veretünk.”

Oláh Gábor: Kossuth

tovább >>

Holokauszt Emlékkonferencia Hajdúböszörményben

A Holokauszt magyarországi emléknapján, április 16-án a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára Hajdúböszörményi Fiókleveltára szervezett tudományos emlékkonferenciát a Kávéneumban. Három intézmény együttműködésében (Hajdúböszörmény Város Önkormányzata, Veress Ferenc Szakképző Iskola és az MNL HBM, Hajdúböszörményi Fiókleveletára) valósult meg a rendezvény, amelyre a helyszínen százhusz résztvevő regisztrált.

Levéltárunkról

Virtuális kiállítások

Kitekintések

Könyvismertető

Rendezvények

Meghívók

Honlapunk nyitó oldala

A kollégáink által készített öt, különálló és a honlapunkon is elérhető adatbázisban, – amelyek adatokkal és mellékletekkel való feltöltése jelenleg is tart – a történelmi Bihar vármegye múltjának dokumentumai kerültek feldolgozásra: oklevelek, kéziratok térképek, szabályrendeletek, vízügyi iratok és egyházi anyakönyvek.

Bihar vármegye református egyházi anyakönyvei 1826–1895: Levéltárunkban az 1820-as évek végétől találhatók meg Bihar vármegye településeinek református, római katolikus, görög katolikus, görögkeleti (ortodox) és izraelita egyházi anyakönyvei. Az iratanyag nem teljes, szinte mindegyik település anyagából hiányzik jó pár év. A bihari református anyakönyvek után a többi felekezet, majd a Hajdú vármegyei és a debreceni egyházi anyakönyvek is feldolgozásra kerülnek, és a bennük található adatok szintén bekerülnek az anyakönyvi adatbázisba. Az adatbázist a családfakutatáson kívül egy adott településen adott időben előforduló halálozási okok, járványok kutatására is használhatjuk.

Oklevelek: A Levéltárban őrzött oklevelek gyűjteménye Bihar és Hajdú vármegye, valamint Debrecen város okleveleit tartalmazza. A Levéltár dolgozói az 1950-es években hozták létre a fondot, amelynek első darabja 1311-ben, az utolsó 1895-ben kelt. Az adatbázisban közel 100 darab Mohács előtti (MeO), illetve közel 300 darab Mohács utáni (MuO) oklevél szerepel. Az adatbázist – az oklevelek sokszínűségéből adódóan – szinte minden, 1900 előtti kutatási témához fel lehet használni.

Kézírtos térképek: Az 1950-es években létrehozott szervesen fondu a következő sorozatokból áll: Bihar vármegyei (BmT), Hajdú vármegyei (HmT), Szabolcs vármegyei (SzmT), Debrecen városi (DvT) és hajdúvárosi (HvT) térképek. Az adatbázis jelenleg a Bihar vármegyei (BmT) térképeket tartalmazza, de bővíthető a fentebb említett kéziratos térképekkel. Az adatbázis elsősorban helytörténeti kutatásoknál használható.

Bihar vármegyei szabályrendeletek: Bihar vármegye községi szabályrendeleteinek levéltári gyűjteményét a keletkezési helyén, Bihar Vármegye Alispáni Hivatalában hozták létre. A vármegye levéltárnoka külön kezelte a dokumentumokat a 19. század második felétől kezdve a hivatal megszűnéséig. A gyűjtemény községek szerinti csoportosításban, Bihar vármegye egész területére kiterjedően tartalmazza a községek szervezési szabályzatát, továbbá a tűzrendészetre, hűvizsgálatra, községelyezésre, legelőrendtartásra, hegyrendészetre és más kérdésekre vonatkozó szabályrendeleteket. Az adatbázis elsősorban helytörténeti kutatásoknál használható.

Bihar vármegye vízügyi iratai: Bihar vármegye vízügyi iratai szintén egy olyan gyűjteményes fond, amelyet nem a Levéltárban hoztak létre, hanem a keletkezési helyén, Bihar Vármegye Alispáni Hivatalában. Az 1885. évi XXIII. vízjogról szóló törvénycikk szerint a vízszabályozásra, vízhasználatra és vizek elleni védelemre vonatkozó ügyekben a területileg illetékes közigazgatási hatóság adta ki az engedélyeket. Az engedély kiadása után az adott ügyben keletkezett összes iratot átadták a megye vagy város levéltárnokának, aki ellátta egy csomag- és egy vízikönyvi számmal, és a továbbiakban kezelte azokat. A trianoni békediktátum életbe lépése után Romániában folytatták, Magyarországon pedig újakezdték a számozást. Az adatbázist összetettségéből adódóan a családfa-kutatók, a helytörténészek, a nyelvészek, a technika történetét kutatók és a történeti földrajzzal foglalkozók is felhasználhatják kutatásaikhoz.

Szerepvállalásunk a megye közművelődésében

Az 1969 óta tudományos intézményként is működő levéltár a külön kiadványok mellett több sorozatot gondoz: a *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyvét* (1974-től), a *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményeit* (1972-től), a *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Forráskiadványait* (1979-től), a *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Levéltári Dokumentációit* (1987-től), a *Levéltári Füzeteket* (2010-től) és a *Régió kutatás* elektronikus tanulmánykötetét (2011-től).

Kiadványaink

A Levéltár 1973-tól minden évben megrendezi a *Hajdú-Bihar Megyei Levéltári Napokat*, melyeken nemcsak a tudományos munkatársaink, hanem az ország minden területéről érkező levéltárosok, történészek, doktoranduszok és amatőr kutatók mutathatják be legújabb kutatási eredményeiket. A két-három napos rendezvény első napját Debrecenben vagy Hajdúböszörményben tarjuk, míg a többi napokon rendszerint a megye egy-egy települése ad otthont a konferenciának. Az első nap általában egy meghatározott téma köré szerveződik (Vármegyék és szabad kerületek, 100 éves Hajdú vármegye székháza, stb.), míg a következő napokon a házigazda település történelmét feldolgozó előadásokat hallhatunk. A Levéltári Napok keretében, „Barangolások” címszó alatt minden alkalommal lehetőséget adunk bemutatkozásra egy megyei, városi, egyházi vagy szaklevéltárnak. Ekkor díjazzuk a Hajdú-Bihar Megyei és Debreceni Honismereti Egyesülettel közösen meghirdetett helytörténeti pályázat helyezettjeit, és megnyitjuk egy-egy időszaki kiállításunkat is.

Hajdú-Bihar Megyei Levéltári Napok (2010)

Ezen kívül számos konferencia és kisebb rendezvény megszervezése is fűződik a nevünkhöz, akár önállóan, akár más intézménnyel együttműködve. Ezek témája igen változatos: a szocializmus hétköznapijainak bemutatása, családtörténet, irodalomtörténet, holokauszt, építészet, várostörténet, vendéglátás, stb.

2013-ban a központi épületben kialakítottuk a Levéltár történetét bemutató és folyamatosan bővülő állandó kiállításunkat. Ennek központi eleme a 10 tablóból álló levéltári arcképcsarnok, kiegészítve a Mata János levéltáros által tervezett, Debrecen Vá-

ros Levéltára számára készített bútorokkal és különböző tárgyi emlékekkel. A megye határain belül és kívül, az ország határain túl rendszeresen jelenünk meg vándor- és időszaki kiállításainkkal. Az előbbiek közül a két legjelentősebb a *Bihar vármegye története a 16–20. században* és a *Bihar és Hajdú megye közigazgatási beosztásának története 1552–2013* című kiállítások. Az utóbbiak közül – a teljesség igénye nélkül – a következőket emeljük ki: *100 éves Hajdú vármegye székháza*, *A debreceni Aranybika és a Székesfehérvári vendéglátás múltjából*, *A fegyvert forgató hajdúk*, *A Kádár-korszak hétköznapijai... a legvidámabb barakk*, *Pecsétek a Hajdúság történetéből*.

Állandó kiállításunk

A rendezvények és a kiállítások kapcsán gyakran közösen dolgozunk a Debreceni Egyetemmel, a Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltárral és a Méliusz Juhász Péter Könyvtárral, rendszeresen együttműködünk a Déri, a Bihari és a Hajdúsági Múzeummal. A megye önkormányzataival hagyományosan jó kapcsolatot ápolunk, melyek közül támogatásával kiemelkedik Hajdú-Bihar Megye és Hajdúböszörmény Város Önkormányzata. Határ menti megyei tagintézmény lévén a trianoni békediktátum által elszakított területek állami és egyházi intézményeivel, civil szervezeteivel együtt tevékenykedünk közös múltunk megismeréséért, bemutatásáért. Munkatársaink több regionális egyesületnek is a tagjai, többek között a Hajdú-Bihar Megyei és Debreceni Honismereti Egyesületnek és a Tiszántúli Történész Társaságnak.

Rendhagyó történelemóra a Fióklevéltárban

Az oktatás több szintjén is jelen vagyunk. Munkatársaink részt vesznek a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének levéltár szakirányos képzésében és a Debreceni Református Hittudományi Egyetem iratkezelő és irattáros tanfolyamaiban, rendhagyó történelemórákat tartanak a megye középiskolásai számára, melynek támogatására a Hajdúböszörményi Fióklevéltárban egy 20 fő befogadására alkalmas oktatótermet alakítottunk ki pályázati forrásból. A fentiekén kívül rendszeresen fogadunk egyetemi csoportokat és civil szervezeteket levéltár-ismertetés céljából.

Gergő Szikla

The Hungarian National Archives' Hajdú-Bihar County Archives

The State Archives of Debrecen – the predecessor of the National Archives of Hungary's Hajdú-Bihar County Archives – was established in 1952 by the integration of the three municipality's archives: Debrecen city, Bihar and Hajdú counties. In 1968, after a 17-year-old state history, the archives were returned to the counties, and after that, the State Archives of Debrecen has functioned as the Hajdu-Bihar County Archives. In 1981, a branch archive was established in Hajdúböszörmény where the Hajdú district's documents were returned to. In effect from 1st January 2012, the Archives returned to state maintenance, and the National Archives of Hungary was

created on 1st October of the same year. Thereby, the institutional autonomy of the county archives ceased, but the contents of public service provision have not changed.

The documentary materials of the Archives allow an insight to the history of Debrecen city and the former counties of Hajdú and Bihar since 1950, Hajdú-Bihar county and its settlements.

The Archives maintains a research service at three places. The researchers have the opportunity to get photo- and digital copies, or to take photos of the documents.

The Archives, operating also as a scientific institution since 1969, takes care of several series besides the special publications; and since 1973, it organizes the Archives Day of Hajdú-Bihar County Archives, as well as numerous conferences and smaller events associated with the institute. Within and outside the borderlines of the county, the Archives regularly appears with travelling- and temporary exhibitions.

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

A TANULMÁNYOK MAXIMUM 40000 KARAKTER,
A MŰHELYMUNKÁK MAXIMUM 20000 KARAKTER,
A FORRÁSKÖZLÉSEK, ADATTÁRAK ÉS HONISMERETI ÍRÁSOK MAXIMUM 40000 KARAKTER,
A RECENZIÓK MAXIMUM 5000 KARAKTER TERJEDELEMBEN KERÜLNEK KÖZLÉSRE.

A KÉZIRATOKAT DOC FORMÁTUMBAN, AZ ILLUSZTRÁCIÓKAT MELLÉKELVE, PDF-,
ILLETVE JPG-FORMÁTUMBAN KÉRJÜK ELJUTTATNI AZ IMPRESSZUMBAN MEGADOTT
E-MAIL CÍMRE. AMENNYIBEN EZT A TERJEDELEM NEM TESZI LEHETŐVÉ, ELŐZETES
EGYEZTETÉST KÖVETŐEN VESSZÜK ÁT A SZERZŐTŐL.

KÉRJÜK, HOGY A KÖZÖLNI KÍVÁNT ILLUSZTRÁCIÓK KÖZLÉSI ENGEDÉLYÉT IS CSATOL-
JÁK A MEGKÜLDÉSRE KERÜLŐ KÉZIRATHOZ!

A FOLYÓIRAT KIADVÁNYKÉSZÍTÉSI GYAKORLATÁT ELFOGADOTT SZERKESZTŐI ÉS KIADÓI
NORMAKÖNYVEK ELŐÍRÁSAIVAL ÖSSZHANGBAN ALAKÍTOTTA KI, EZÉRT CSAK A
KÖVETELMÉNYEKNEK MEGFELELŐ APPARÁTUSSAL ELLÁTOTT DOLGOZATOKAT FOGAD BE
ÉS JELENTET MEG.

FELHÍVJUK TISZTELT SZERZŐINK FIGYELMÉT, HOGY A LEADOTT KÉZIRATOK KAPCSÁN
FELMERÜLŐ VALAMENNYI SZERZŐI ÉS TULAJDONJOGI KÉRDÉSBEN (PÉLDÁUL ILLUSZ-
TRÁCIÓK TULAJDONJOGA) A FELELŐSSÉG A KÉZIRAT KÉSZÍTŐJÉT TERHELI!

[HTTP://UJNEZOPONT.BIHARKUTATAS.HU](http://ujnezopont.biharkutatas.hu)